

ŽIVIJOOO...!

Nekje v Sloveniji. Po neki proslavi so sedeli skupaj trezni, poltrezni in pijani gasilci in negasilci. V poznih nočnih urah je pogovor nanesel na marsikaj, kar je gasilskega in kar ni. Pri razgovorih se je pokazalo, da nekateri »odlični« gasilci v svoji pijanosti kaj hitro izblebetajo svoje pravo mišljenje in pokažejo pravo lice. Saj se je iz splošnih nacionalnih in narodnih obrekovanj in fraz tudi tokrat na koncu izcimilo vzklikanje svetovno znanemu mednarodnjaku. Najbolj glasen med »živijo«-kričanci je bil najbolj »odličen« gasilec dotičnega kraja.

Morda bo kdo rekel, da je pri tem dogodku treba vzeti v obzir pijanost. Upoštevati je treba to pijanost, ampak samo v toliko, da pijan človek navadno govori resnico in da pijanost ni za opravičilo onim, ki so bili pijani. Kajti gasilec ne sme biti pijan, če pa že je, naj se skrrije čimprej, da v svoji umski omračenosti ne bo kvaril svojega ugleda in ugleda svoje organizacije. Pijanost pa tudi ni nobeno opravičilo za onega, ki vselej in povsod udarja na veliki nacionalni in narodni boben in v grmečih frazah hvali svoje veliko jugoslovanstvo in slovenstvo, pa se v slabi uri izda ne za Jugoslovana ali Slovenca, ampak za oboževalca mednarodnega prekucstva.

Mogoče bi še kdo rekel, da v takih primerih teh reči ne smemo dragično razumeti, da se pač marsikaj reče, česar ni mogoče vedno za resno vzeti. Pri gasilcih, posebno pri onih »resnih«, »odličnih«, tudi tako tjavendan govorjenje ne more veljati za opravičilo. Ako si mož, nisi klepetav; če si pa »baba«, te ni treba v naših vrstah. Večkrat je treba svoje osebno mišljenje in mnenje podrediti splošnemu mnenju in svoje osebne občutke zatajiti v interesu splošnosti. Posebno pa je primerno držati jezik za zobmi, ko ni mogoče več presoditi, kaj vse ta umazani jezik izgovarja.

Sicer pa ne potrebujemo takih naukov, ker vemo, da človek v pijanosti, kakor otrok, resnico govori in le izdaja svoje pravo mišljenje in nagnjenje.

Mislil le, da bi ne bilo napačno, v zvezi s tem in takimi dogodki, nekoliko govoriti še o drugih pojavih in pojmihi pri nas. Jasno nam mora biti, kako je s to ali ono rečjo v naših vrstah. Ne mislim tu na politične razgovore, čeravno se jim težko izogibamo. V interesu našega dela in napredka naše lepe gasilske organizacije je, da osvetlimo gotove nejasnosti v naših vrstah in jih odpravimo, čeprav bi morda s tem morali odpraviti tudi nekatere »odlične« gasilce, ki gotove nejasnosti povzročajo.

Prva reč, ki nam mora biti vsem jasna, je v tem, da moramo verjeti v moč in bodočnost svoje samostojne jugoslovanske države ter v srečno bodočnost svojega naroda. Saj mi moramo za vse to z vsemi svojimi močmi delovati in celo drugim nevernežem in obupancem pot kazati. Naša lastna vera in zaupanje v bodočnost seveda ne smeta biti v velikih frazah in glasnih besedah, oboje mora biti globoko v naših dušah in srcih, porojeno iz teh težkih borb in težkega dela.

Druga reč pa je ta, da se ne smemo zanašati na nikogar, verjeti nikomur in pričakovati od nikogar prav ničesar. Kolikor bomo iz lastne moči obranili in ohranili, to bo naše in to bomo mogli in znali ceniti. Kar koli nam bodo drugi dali, bo tuje, ne bomo znali prav uporabiti in rejeni hlapci bomo pozabili, da smo bili nekoč sicer revni, pa vendar le sami svoji bajtarji. Le kar si s težavo pridobimo ali v borbi prisvojimo ali obranimo, ima za nas vrednost. Kar je s tujim delom in s tujo pomočjo brez lastnega truda pridobljeno, bo kmalu izgubilo veljavo. Zato je vsako upanje na rešitev s pomočjo katerega koli tujca pač znak lastne strahopetnosti in »živijo« klicanje tujim »odrešenikom« slišen znak lastne manjvrednosti.

Kdor koli med nami ne veruje v sebe in v svoje, kdor že na tujo pomoč računa, ko mu še ni potrebna, ta je že postal hlapec tujcu, ki ga bo sicer dobro redil in morda tudi plačal, ki pa mu bo tudi pokazal, da je gospodar nad svojim hlapcem.

Če hočemo Slovenci danes govoriti o nekem prividnem vseslovanstvu, spomnimo se prej, da nikdo ne misli sedaj na nas kot Slovence ali kot Jugoslovane, ampak da smo za vsakega le bodoči delavci in hlapci. Najprej si moramo v svojih malih razmerah biti na jasnem, ali smo vredni svojega samostojnega narodnega in državnega življenja. Najprej moramo mi sami v svoji hiši imeti tak red, da nas bo veselilo v njej prebivati in da se bomo te svoje hiše oklenili, kakor domačin svojega doma. Če bo kdaj prilika, misliti na kako večjo skupnost, bomo mogli presoditi takrat, ko bomo — zvesti svojemu domu — trdni v prepričanju, da nas le naš dom lahko varuje pred vsemi nevarnostmi.

Še med krvnimi brati in sestrami se mnogokrat zgodi, da pozabijo na medsebojno ljubezen in da je temu ali onemu njegov osebni dobrobit več, ko krvna skupnost; tudi med njimi večkrat močnejši spodnese slabejšega, da bi sam več imel. Med »bratskimi« narodi ni drugače. Gledamo že 20 let, da se trije bratski narodi še niso mogli docela sporazumeti. Koliko desetletij bi moralo miniti, da bi se jih več med seboj sporazumelo?! In če močnejšega med temi še vodijo ljudje, ki nikdar niso in verjetno tudi ne bodo priznali narodnostnega načela, je malim narodom kaj lahko razumeti, kaj od tiste bratske skupnosti lahko pričakujejo. Gotovo je, da svobode ti mali narodi ne bodo imeli, niti narodnostne, niti verske, niti osebne.

Mi Slovenci se dolgo, dolgo že borimo za svoboščine, ki jih narod more imeti. V svoji jugoslovanski državi smo mi in naši otroci poskusili nekoliko svoje samostojnosti in spoznali smo, kaj nam ona pomeni. Zdi se pa, kakor da so nekateri te samostojnosti ali že siti, ali pa silijo, hlapci, pod knuto, ki bi nas iz naše zemlje spodila, ali pa nas na njej res napravila za hlapce. Že vnaprej poljubljajo tisto knuto in njenim nosilcem kličejo »živijo«. Neki odlični naš mož je nekoč rekel, da je bolje, biti reven bajtar ko rejen hlapec. Če bi se Slovenci ali Jugoslovani morali odločiti za eno ali drugo, nam pri naši odločitvi ne smejo vstajati dvomi: odločili se bomo za revne a svobodne bajtarje.

Kdor danes javno rabi »živijo« klice za naše najvišje svetinje in predstavnike, v svojem srcu pa kliče istotako tujcu-mednarodnjaku, ni vreden, biti Slovenec in ne Jugoslovan. V naših vrstah ne sme biti nikake tuje miselnosti in ne smejo biti ljudje, ki tuje miselnosti širijo ali nosilcem tujih miselnosti kličejo »živijo«.

Kr.

SLUŽBENE VESTI

Vesti starešinstva gasilske zveze.

Iz 81. seje zvezinega starešinstva dne 4. VII. 1940. Poročila o upravnem poslovanju in denarnem prometu so bila odobrena.

Poročila iz skupščin zajednic dravske in moravske banovine so navzoči odobrili in je zvezino starešinstvo potrdilo izvoljene poslovalce (osrednja odbora in starešinstvo) in tudi proračune.

Zvezina uprava z novo izvoljenimi delegati zajednice se še ni sestala. Potrebno je prej dogovoriti se o nadaljnem delu posebno v zvezi z uredbo o hrvaški banovini. Zvezin starešina Snój bo zato sklical izrazite zastopnike srbskih, hrvaških in slovenskih gasilcev, da se o teh rečeh domenijo.

Tvrška inženirja Ladanja je predložila zvezi v preizkušnjo posebne gasilne bombe. Pokazalo se je, da bombe ne morejo služiti gasilskim svrham. — Tvrška »Univerzum« je predložila v preizkušnjo poseben prah »Antiplam«. Zveza za tako preizkušnjo ni pristojna, ampak ministrstvo trgovine.

Gasilski zajednici dravske banovine se ne bodo izplačali zaostanki raznih podpor iz prejšnjih let, pač pa bo zveza vrnila zajednici razne stroške za reprezentanco o priliki lanskega gasilskega kongresa. — (Zveza bi naj izplačala zajednici predvsem neizplačane podpore za naš list in prispevke za poveljniške tečaje. Ministrstvo za telesno vzgojo naroda pa ni izplačalo zvezi prispevkov, ki so bili za te svrhe predvideni, zato seveda ta nima sredstev. Op. ur.)

Posebna zvezina komisija je izdala predpise o tehničnih pogojih za izdelovanje navadnih gasilnih ročnikov, kovinastih veder za vodo, kljukastih lestev in gasilskih svetilk. Zvezino starešinstvo bo te predpise začasno uveljavilo.

Na izdelovanje in dobavo novih gasilskih čelad naj posamezne zajednice opozorijo tvrške na svojem področju, ki bi se za to zanimale.

Zvezina uprava še ni odobrila proračuna. Denarno poslovanje se opravlja po dvanajstinah. Starešinstvo bo prosilo ministrstvo za odobrenje dvanajstin za prihodnje štiri mesece.

Gasilska zajednica v Ljubljani je predložila zvezi razne sklepe iz svoje letošnje skupščine, med drugimi tudi naslednje: 1. Glede oprostite od polaganja šoferskih izpitov za vse gasilce, ki so bili pri vojakih šoferji pa nimajo predpisanih šoferskih izpitov. Zveza je to prošnjo odstopila banski upravi v Ljubljani, ki naj jo v svojem delokrogu reši. — 2. Glede znižanja ali ukinitve zgradarine za gasilske domove. Prošnja je bila predložena ministrstvu financ s posebno utemeljitvijo in priporočilom. — 3. Glede oprostite od plačevanja taks za gasilske, oziroma gasilske kulturno-prosvetne prireditve. V zadevi je zveza že ponovno prosila naj se spremenijo določila tar. post. 99a in čl. 6 zakona o taksah, zato naj se počaka na uspeh njenega posredovanja. — 4. Glede zmanjševanja števila srečk pri dajanju dovoljenj za tombole. Predlog je poslan ministrstvu za kmetijstvo in državni razredni loteriji s potrebnimi pojasnili in priporočili. — 5. Ugodnosti v vojaški službi naj bi imeli aktivni gasilci. O tem se pripravljajo novi predpisi, po katerih naj bi gasilci imeli pri odsluževanju kadrovskega roka iste ugodnosti, kakor člani Sokola.

— Odlikovanih je bilo z zlatim križcem več gasilcev.

Vesti starešinstva gasilske zajednice

Gasilska zajednica objavlja svojo okrožnico št. 4287 od 26. 7. 1940 vsem gasilskim četam:

Gasilci za vojno gasilsko službo. Kr. banska uprava dravske banovine je z razpisom Pov. Mob. št. 1216/1 obvestila vsa sreska načelstva in mestna poglavarstva, da naj krajevni odbori za zaščito pred letalskimi napadi, kjer pa teh ni, pa občine skrbijo, da se čimprej sestavi seznam oseb, ki niso vojni obvezniki. Primerno število teh oseb morajo določiti za vojne gasilske čete. Poveljniki gasilskih čet pa so dolžni te osebe čimprej izvežbati za gasilsko službo. Navedene osebe morajo nadomestiti gasilce, ki bi bili v primeru mobilizacije ali ob vojnem času vpoklicani v vojaško službo, da se ne oslabi gasilskih edinic, ali pa da bi celo trpela zaradi vpoklicev požarna varnost.

Zato naj vse gasilske čete takoj stopijo v stik s krajevnimi odbori za zaščito pred letalskimi napadi, oziroma s pristojnimi občinami, da zgoraj navedeno čimprej izvršijo. Občine morajo poročati o izvršeni organizaciji vojnih gasilskih čet kr. banski upravi do 15. avgusta t. l., o vajah osebja vojnih gasilskih čet pa do 15. oktobra t. l.

Oprostitev gasilcev od vojaške službe. Kr. banska uprava dravske banovine je pod Pov. Mob. št. 1146/1 opozorila vsa sreska načelstva in mestna poglavarstva, da morajo biti gasilske ekipe sestavljene kolikor mogoče iz vojnih neobveznikov. Zato priporoča, da se naj za gasilsko službo pritegne tudi ženske.

Oprostitev gasilcev od vojaške službe je možno doseči le na podlagi požarnoobrambnih načrtov. Tozadevne prošnje vlagajo krajevni odbori obenem s požarnoobrambnimi načrti na banovinski odbor za zaščito pred letalskimi napadi. V interesu gasilskih čet je torej, da bodo požarnoobrambni načrti čimprej predloženi banovinskemu odboru. Zato naj tudi s svoje strani po svojih zastopnikih v krajevnih odborih poskrbijo za čimprejšnjo sestavo. Tam pa, kjer ni krajevnih odborov, naj sestavijo požarnoobrambne načrte gasilske čete same ter jih predložijo pristojni občini.

Iz prednjih navodil je razvidno, da je dolžnost gasilskih čet, izvežbati primerno število oseb, katere jim stavijo na razpolago krajevni odbori, oziroma občine. Te osebe bodo v primeru vojne ali mobilizacije nadomestile vpoklicane gasilce. Z vajami moramo torej takoj pričeti!

Na prošnjo Gasilske zajednice dravske banovine, ki jo je vložila kot soglasen sklep letošnje redne skupščine, je kraljevska banska uprava pod I. št. 7302/1 z dne 23. julija 1940 odredila:

Državni in banovinski uslužbenci, člani gasilskih čet, smejo v primerih, ko jih kliče edinica »na pomoč«, zapustiti službo, ne da bi prej za to prosili svojega neposrednega starešino. Svojo odsotnost pa morajo naknadno opravičiti. — Pripominjamo pa, da sme uslužbenec, član gasilske čete, službo zapustiti le, če radi tega ne bi resno trpeli službeni interesi.

Iz seje osrednjega odbora Gasilske zajednice dravske banovine dne 6. VII. 1940.

A. Številčno stanje čet je naslednje: industrijskih gasilskih čet je 6, zavodski gasilski četi sta 2, poklicna gasilska četa je 1, prostovoljnih gasilskih čet pa je 965, skupaj 974. — Ukinjeni sta bili: 1. p. g. č. Muta, gas. župa sreza Dravograd; 2. p. g. č. Slov. Konjice, gas. župa sreza Celje. —

Na novo so bile potrjene: 1. p. g. č. Sv. Peter na Medvedjem selu, p. Podplat (župa Šmarje pri Jelšah); 2. p. g. č. Lutverci, p. Gor. Radgona (župa Ljutomer); 3. p. g. č. Bukovica, p. Vodice nad Ljubljano (župa Kamnik); 4. p. g. č. Kančevci, p. Križevci (župa Murska Sobota); 5. p. g. č. Kukeč, p. Križevci (župa Murska Sobota). — Ustanovili sta se še prost. gas. četi, ki sta že zaprosili za odobritev, nista pa še od ministrstva potrjeni: 1. Sv. Andraž v Slov. goricah, p. Sv. Andraž v Slov. gor. (župa Ptuj); 2. Vrhovo, p. Radeče pri Zidanem mostu (župa Krško). — Za preimeno- vanje je zaprosilo 8 prost. gas. čet gas. župe Ljubljana-mesto in sicer: 1. iz p. g. č. Barje v Ljubljana-Barje; 2. iz p. g. č. Ljubljana-sev. del v Ljubljana-Bežigrad; 3. iz p. g. č. Brdo v Ljubljana-Brdo; 4. iz p. g. č. Dravlje v Ljubljana-Dravlje; 5. iz p. g. č. Moste v Ljubljana-Moste; 6. iz p. g. č. Sp. Šiška v Ljubljana-Sp. Šiška; 7. iz p. g. č. Zg. Šiška v Ljubljana-Zg. Šiška; 8. iz p. g. č. Štepanja vas v Ljubljana-Štepanja vas. Preimeno- vanje je mini- strstvo odobrilo.

B. Gasilski dan se dne 3. in 4. avgusta t. l. v Rušah ne bo vršil, kakor je bilo sklenjeno na skupščini Gasilske zajednice.

C. Protituberkulozna zveza v Ljubljani se za sodelovanje gasilstva ob priliki prireditve letošnjega protituberkuloznega tedna najiskreneje za- hvaljuje vsem gasilskim edinicom s prošnjo, da spremljajo njena prizade- vanja z naklonjenostjo tudi v bodoče.

Č. Kr. banska uprava dravske banovine v Ljubljani sporoča pod svojo II. št. 2/5, da je 4½% gasilski sklad za leto 1939. popolnoma izčrpan. Za- radi tega bi bilo vlaganje prošenj za dodatno podporo iz 4½% gas. sklada za leto 1939. odveč.

D. Z mesecem novembrom bo zajednica nadaljevala s poveljniškimi tečaji, na katerih se bo obširneje obravnavala snov o pasivni zaščiti; za- radi tega bodo ti tečaji trajali po 5 dni, dočim bo šesti dan določen za po- lažanje poveljniških izpitov. Tečaji, oziroma izpiti so namenjeni le onim četam, ki še nimajo nobenega člana s poveljniškim izpitom. Tečajniki, ozi- roma čete morajo nabaviti vse knjige iz »gasilske knjižnice«. Prav tako bo po možnosti zajednica sestavila skripta v obliki vprašanj in odgovorov za poveljniške tečaje, odnosno izpite.

E. Po predlogu mladinskega odseka bo zajednica priredila 3 tečaje za mladinske vaditelje in je za te tečaje že sestavljen delovni program. Pred- videno je, da bi se tečaj vršil 3 dni in bi se snov predelala v 24 urah. Skle- njeno je, da se sestavi tudi naraščajske vaje.

F. Osrednji odbor zajednice je tudi mnenja, da se uvede v ljudskih in meščanskih šolah, kakor tudi na učiteljiških pouk o gasilstvu. S tem bi bila dana prilika šolski mladini, da pristopi v vrste mladih gasilcev. Mini- strstvo se zaprosi, da poveri sestavo učnega programa naši zajednici.

Vse tov. gasilske čete nujno in zadnjikrat pozivamo, da nam **takoj** po- šljejo pravilno in točno izpolnjene **osebne in materialne statistične po- datke**, ker Gasilska zveza odnosno ministrstvo za telesno vzgojo naroda že tretjič urgira od nas te podatke. Gasilska zveza bo vse one čete, ka- tere ne bodo poslale statističnih podatkov, črtala iz evidence.

Zaščitna sredstva proti ognju izdelujejo sledeče tvrdke: »Antignit«, d. z o. z. v Guštanju; Parkelj Franc, Stožice pri Ljubljani, in sicer »Anti- ogin«; Medić-Zankl, d. z o. z., Ljubljana, in sicer »Antitermit«, »Protu- plamen«, Beograd, ulica Kap. Zavišiča št. 5.

SEZNAM ODLIKOVANCEV, KI SO BILI ODLIKOVANI OD GASILSKE ZAJEDNICE ZA DRAVSKO BANOVINO

(V nadaljevanje str. 166 »Gasilca« št. 6 iz l. 1940)

Za požrtvovanje (s srebrnimi križci)

Priimek in ime	Čin	Prost. gas. četa	Župa
Arhar Jože	predsednik	Vižmarje-Brod	Ljubljana-okol.
Ahlin Ivan	član	Grosuplje	Ljubljana-okol.
Antelj Anton	predsednik	Št. Vid pri Grobel.	Šmarje pri Jelšah
Burger Jože	čast. predsednik	Smlednik	Kranj
Bizjak Jože	predsednik	Hrušica	Radovljica
Bajželj Janez	tajnik	Stražišče	Kranj
Brodnik Josip	član	Šmarje pri Jelšah	Šmarje pri Jelšah
Bosio Hugo	blagajnik	Lesično-Pilštanj	Šmarje pri Jelšah
Bovha Albin	poveljnik	Verače-Virštanj	Šmarje pri Jelšah
But Vinko	poveljnik	Kostrivnica	Šmarje pri Jelšah
Čemažar Ivan	poveljnik	Žabnica	Škofja Loka
Češnik Pavle	zast. sres. načel.	Škofja Loka	Škofja Loka
Demšar Anton	zastavonoša	Škofja Loka	Škofja Loka
Deberšek Baltez.	predsednik	Gaberke	Slovenj Gradec
Dolinšek Janez	predsednik	Preddvor	Kranj
Dornig Anton	pov. namestnik	Tržič	Kranj
Debelak Jože	predsednik	Pristava	Šmarje pri Jelšah
Eržen Luka	predsednik	Rudno	Škofja Loka
Frelj Jakob	predsednik	Sorica	Škofja Loka
Florjančič Matej	predsednik	Zali log	Škofja Loka
Finžgar Janez	rojniki	Breznica	Radovljica
Fürst Ljudevit	poveljnik	Šmarje pri Jelšah	Šmarje pri Jelšah
Goli Anton	poveljnik	Rudnik	Ljubljana-okol.
Grilc Stanko	član	Hlebce	Radovljica
Gabrič Janez	čast. predsednik	Naklo	Kranj
Gajšek Fric	predsednik	Loka pri Žusmu	Šmarje pri Jelšah
Gruden Franc	predsednik	Planina pri Sev.	Šmarje pri Jelšah
Jenko Ivan	poveljnik	Godešič	Škofja Loka
Jugovic Jakob	poveljnik	Virmaše-Sv. Duh	Škofja Loka
Jenko Friderik	tajnik	Smlednik	Kranj
Kavčič Ferdinand	poveljnik	Sora	Škofja Loka
Kos Ignacij	član	Škofja Loka	Škofja Loka
Kokalj Anton	predsednik	Trebija	Škofja Loka
Klinar Viktor	predsednik	Sv. Križ nad Jes.	Radovljica
Korenhauser Fr.	poveljnik	Gor. Slaveči	Murska Sobota
Kessler Hinko	pov. namestnik	Maribor, del. dr. ž.	Maribor-mesto
Košan Miha	predsednik	Št. Janž pri Vel.	Slovenj Gradec
Kajba Anton	član	Šoštanj-mesto	Slovenj Gradec
Kuder Franc	član	Šmarje pri Jelšah	Šmarje pri Jelšah
Kolar Andrej	predsednik	Lesično-Pilštanj	Šmarje pri Jelšah

Priimek in ime	Čin	Prost. gas. četa	Župa
Lazarin Henrik	blagajnik	Smlednik	Kranj
Lužar Janez	orodjar	Žalna	Ljubljana-okolica
Lebar Rok	rojnik	Stražišče	Kranj
Magušar Matija	predsednik	Selca	Škofja Loka
Marusig Hugo	oddel. vodja	Maribor, del. dr. ž.	Maribor-mesto
Markič Matej	poveljnik	Naklo	Kranj
dr. Moser Franjo	predsednik	Kozje	Šmarje pri Jelšah
Metličar Valentin	blagajnik	Št. Vid pri Grobel.	Šmarje pri Jelšah
Maček Josip	oddel. vodja	Rogatec	Šmarje pri Jelšah
Potočnik Franc	predsednik	Bukovica	Škofja Loka
Pišljar Stanislav	zastop. vojske	Škofja Loka	Škofja Loka
Potrebuješ Jože	oddel. vodja	Stara Vrhnika	Ljubljana-okol.
Perovec Anton	član	Družmirje	Slovenj Gradec
Petek Ivan	poveljnik	Št. Janž pri Vel.	Slovenj Gradec
Pajk Anton	predsednik	Buče	Šmarje pri Jelšah
Rugelj Jože	poveljnik	Št. Rupert	Krško
Rozman Jurij	predsednik	Lom	Kranj
Rakovec Franc	rojnik	Duplje	Kranj
Srebrnjak Franc	tajnik	Železniki	Škofja Loka
Steklasa Alojz	član	Žalna	Ljubljana-okolica
Skale Miha	predsednik	Šmarje pri Jelšah	Šmarje pri Jelšah
Šubic Ciril	predsednik	Poljane	Škofja Loka
Šraj Leopold	poveljnik	Trata-Gorenja vas	Škofja Loka
Širec Alojz	poveljnik	Ptujska Gora	Ptuj
Špilak Mirko	povelj. namestnik	Dolič	Murska Sobota
Špilak Štefan	tajnik	Dolič	Murska Sobota
Šenk Janez	blagajnik	Primskovo	Kranj
Selekar Martin	član	Imeno	Šmarje pri Jelšah
Toter Anton	član	Šoštanj-mesto	Slovenj Gradec
Tiringer Martin	oddel. vodja	Naklo	Kranj
Turk Ivan	član	Šmarje pri Jelšah	Šmarje pri Jelšah
Trbovec Franc	oddel. vodja	Rogaška Slatina	Šmarje pri Jelšah
Vidic Franc	gasilec	Zasip pri Bledu	Radovljica
Zrc Anton	orodjar	Grosuplje	Ljubljana-okolica
Žagar Anton	poveljnik	Stara Loka	Škofja Loka
Žumer Niko	blagajnik	Železniki	Škofja Loka
Žitnik Alojz	blagajnik	Grosuplje	Ljubljana-okolica
Žilih Janez	orodjar	Hlebce	Radovljica
Žličar Franc	predsednik	Ponikva	Šmarje pri Jelšah

GASILSKA ČETA V LUČAH OB SAVINJI

ugodno prodaja

težko ročno brizgalno (tvrdeke Samassa) na vozu

GASILSKO TEHNIČNO DELO

Izkaz

od 1. januarja do 30. junija 1940 umrlih članov »Samopomoči«:

Jožef Stupica, roj. 1892, p. g. č. Vir, umrl 6. januarja; Mihael Mavec, roj. 1856, p. g. č. Borovnica, umrl 18. januarja; Ivan Pavlin, roj. 1860, p. g. č. Bočna, umrl 24. januarja; Jernej Petek, roj. 1858, p. g. č. Cvetkovci, umrl 27. januarja; Matija Mršek, roj. 1874, p. g. č. Ulec, umrl 3. februarja; Kajetan Wolf, roj. 1876, p. g. č. Dravograd, umrl 10. februarja; Jakob Dogša, roj. 1853, p. g. č. Središče ob Dravi, umrl 14. februarja; Franc Capuder, roj. 1875, p. g. č. Brdo (Kamnik), umrl 16. februarja; Anton Florič, roj. 1888, p. g. č. Gaberje, umrl 28. februarja; Ivan Koprivec, roj. 1887, p. g. č. Vel. Lašče, umrl 10. marca; Jožef Zajc, roj. 1891, p. g. č. Vel. Loka, umrl 14. marca; Jurij Šavc, roj. 1859, p. g. č. Pameče, umrl 24. marca; Matija Pikel, roj. 1870, p. g. č. Vransko, umrl 3. aprila; Mihael Krpač, roj. 1874, p. g. č. Legen, umrl 19. aprila; Martin Prelogar, roj. 1867, p. g. č. Smartno, p. L., umrl 17. maja; Anton Hrastnik, roj. 1892, p. g. č. Sv. Barbara, umrl 4. junija; Franc Učakar, roj. 1884, p. g. č. Moravče, umrl 7. junija; Janez Rakun, roj. 1886, p. g. č. Rečica o. S., umrl 11. junija.

Od ustanovitve »Samopomoči« do 11. junija 1940 je umrlo 608 članov, od katerih se je plačalo dedičem skupaj 1 milijon 355.151 din na posmrtninah.

Uprava »Samopomoči« naroča vsem četnim upra-

Karol Luckmann, pov. gasilske čete KID, Jesenice

GASILSKA TAKTIKA

(O taktiki pri gašenju požarov v lesnih skladiščih, mlinih, cerkvah, gledališčih ter mineralnih olj in električnih naprav bomo pisali pozneje; sedaj nam iz tehničnih razlogov to ni mogoče. — Uredništvo.)

(Nadaljevanje)

XIII. NE DELAJMO NEPOTREBNE ŠKODE!

Nekateri »gasilci« zgubljajo vso razsodnost in ves zdrav razum, ko zagledajo požar. Kakor podivjani se vržejo v boj proti ognju in razdivjajo se tudi nad vsem, kar je požar zajel. Razbijajo vsa okna in vso opeko, trgajo pode in opaže, uničijo opremo in druge premičnine in koncem koncev uprizarjajo pravo poplavo. **Bož nas varuj požara in tudi takih »gasilcev«!**

Pri gasilskih in kakršnih koli drugih poslih ne smemo povzročati nepotrebne škode. Če bi lahko odprli okna, pa jih kljub temu razbijamo, je to navadno pobalinstvo, čeprav storimo to radi dima. Če po nepotrebem odkrivamo streho, razbijamo opeko, trgamo pode in opaže, je tudi to pobalinstvo. Brezmiselno uničevanje opreme in drugih premičnin pa je pravi vandalizem. Ravnotako pa tudi moramo opustiti nepotrebno povzročanje škode z vodo, čeprav se to godi pod človekoljubnim plaščem gasilstva.

Če takih »gasilcev«, kakor so gori omenjeni, ne moremo krotiti, jih moramo odstraniti s požarišča, če ne gre z lepa, pa s silo, četudi po orožnikih. Pozneje naj se jim radi ugleda in dobrega imena čete odvzame članstvo.

Včasih seveda gotove škode po vodi in drugače ni mogoče preprečiti. Če s tem preprečimo večje zlo, potem se pač ne smemo obotavljati povzročiti tudi poplavo. Če je n. pr. nevarnost, da se požar preko manjše zgradbe razširi na večjo, moramo manjšo čimprej porušiti. Če pa je na razpolago dovolj moči in sredstev za obrambo zgradbe, tega seveda ne smemo storiti. Še drug primer: v skladišču lekarne se nahajajo večje posode z lahko vnetljivimi tekočinami. Radi požara grozi neposredna nevarnost eksplozij. Napadalci morajo brizgati izza varnih zunanjih zaklonov. Pri tem uničujejo s curkom tudi zalogo drugega dražjega blaga. Toda ravnajo vendarle prav. Ne smejo se

lahkomiselno izpostaviti življenjski nevarnosti. Skladišče pa morajo poplaviti, da preprečijo eksplozijo, ki bi uničila še večje vrednosti.

Pri vseh požarih pa moramo stremeti za tem, da bo končna škoda čim manjša. Že itak veliki škodi, ki jo povzroči sam požar, ne smemo pridružiti še druge sicer nepotrebne škode. To bi bilo navdve nevestno in vsega obsojanja vredno. Odpravimo predvsem tisto grdo razvado, povzročati nepotrebno škodo z brezmiselnim in često prekomernim brizganjem vode. Saj ne gre za to, da brizgamo veliko vode, temveč le zato, da pravilno brizgamo! Kako se pravilno brizga, smo že povedali.

Poudariti hočemo le še dolžnost gasilcev, da ujamejo čimveč vode, ki med gašenjem in tudi še pozneje pronica v nižja nadstropja in povzroča na opremi ter na morebitni zalogi blaga in živil veliko nepotrebne škode. Taka škoda se da v veliki meri preprečiti.

Poveljnik mora ukreniti vse potrebno, da voda povzroči čim manj škode. V to svrhu pošlje potrebno število branilcev v nadstropje pod požariščem, ako jih s tem ne izpostavlja življenjski nevarnosti. Ti se porazdelijo na poedine prostore, v katere pronica voda. Skupno s stanovalci takoj pokrijejo opremo s plahtami in dežnimi plašči. Nadalje hitro pospravijo blago in živila na manj izpostavljena mesta. Ko začne voda pronicati skozi stropni omet, tega na tistih mestih, kjer pronica največ vode, prebijemo. Zadostuje nekoliko manjših lukenj, ki jih lahko prebijemo s kakim železnim ali celo lesenim drogom. Luknje vlečejo vodo nase, nakar ne odteka več v številnih kapljah, temveč v debelejših, toda manj številnih curkih in jo je lažje ujeti v škafe in druge posode. Razen poškodovanega stropnega ometa ni večje škode. Stropni omet se pri takem ravnanju pozneje le redkokdaj odkruši, dočim se skoraj vedno, če pronica voda naravnim potom.

Da zmanjšajo škodo po vodi na najmanjšo mero, uporabljajo sodobne gasilske čete pri notranjem napadu le gumirane cevi in ročnike z zapiralnim ustnikom. Pri uporabi dobrih gumiranih cevi odpade sleherni namakanje stopnišča, hodnikov in drugih dohodnih poti napadalcev. Če napadalci ne potrebujejo več vodnega curka, ali če spreminjajo položaj, zaprejo zapiralni ustnik ročnika. Seveda ga morajo počasi zapirati in tudi odpirati. Močnejši sunki pritiska lahko raztrgajo

vam, ki imajo člane pri »Samopomoči«, naj pošljejo ob poročilu smrti vsakega člana — razen »Mrtvaškega lista« tudi njegovo »Člansko izkaznico« (novi »Pravilnik«) in po izplačilu posmrtnine dedičem, tudi njih potrdilo, da so sprejeli denar!

Z gasilskim pozdravom
»Na pomoč!« Uprava.

ZA SPOMIN

Toman Ivan

Bolestno se zbirajo naše misli ob grobu, kjer počivaš Ti, naš Ivan. Sveži grob nam dokazuje nekaj, v kar ne moremo verovati. Tja si se podal v tihi, temni večni log. Nemo brez besed si odšel v neizmerno daljavo, od koder se ne povrneš nikdar več. Za seboj si pustil bolečino in žalost, ki je napolnila naša srca, domove in doline med visokimi gorami.

Krepko si hodil po mladi življenjski poti, katero si krasil s svojo veselo naravo. Ponosno so zrle planine na svojega sina, kadar si jim zapel himno narodnih čustev. Tvoje blago srce ni žarelo samo za Tebe. Njegov topli žar si prinesel v naš tovariški

krog, kjer si ga nudil vsem onim, ki so ga bili v svoji stiski najbolj potrebni. Okrog Tebe smo se vedno z veseljem zbirali vsi. Vsa društva, v katerih si nastopal, so črpala v Tebi sveže moči za svoje življenje.

Zadnja Tvoja pot je bila viden dokaz, kako si bil priljubljen med nami. Nisi imel še namena končati borbe za življenje na tem svetu, saj si dejal tik, preden te je doletela nesreča, da bo Tvoja ura kmalu prišla, v kateri si hotel še kovati svoje načrte. Toda neizprosno si bil iztrgan v najlepših letih iz naše srede. Ob tej uri išče strto srce Tvoje matere in očeta, ki ljubezni do Tebe še ni izgubilo, brata, sester in sorodnikov, kakor tudi vseh nas tovarišev gasilcev utehe v žalosti, kamor bi se oslonilo. V tej praznini se tolažimo s tem, da se bomo srečali v večnosti.

S cvetjem in solzami ter s prošnjo pri Bogu smo zakrili Tvoj grob. Z molitvijo pa Ti bomo pošiljali tolažbo v večnost in Te ohranili v spominu, dokler se veselo ne snidemo.

Tovariši prost. gas. čete
Kamna gorica.

P. g. č. Tržič

Minilo je že skoro leto, kar nas je za vedno zapustil naš dragi zvesti tovariš **Evgen Perne**. Od svoje mladosti je bil četi zvest, marljiv in delaven tovariš, ki ni zamudil nobenega dela v četi. Za človekoljuben trud je bil tudi odlikovan, na kar je bil posebno ponosen. Pri delu ga je tudi zvesto podpirala njegova družica, ki danes žaluje za prezgodaj umrlim možem.

cevi. Gasilci, ki s takim ustnikom ne razpolagajo, izlivajo vodo skozi okno na prosto. Taka četa pa tudi polaga veliko pažnjo urjenju in šolanju gasilcev v pravilni tehniki gašenja, da ne bodo brizgali kar tja v en dan, če jim slučaj nameni službo in dolžnost gasilca-napadalca.

Upravičeno se ponašajo s svojim delom le gasilci, ki ne samo premagajo požar, temveč ga premagajo ob najmanjši škodi! Hvala za take divjake, ki se ob požarih razdivjajo in povzročajo povsem nepotrebno škodo!

XIV. POSPRAVLJANJE POGORIŠČA

Pri požarih in sličnih nesrečah sicer marsikatera gasilska četa uspešno napada, brani in rešuje, a le malokatera četa pred svojim odhodom pravilno pospravi pogorišče. Večina čet se ne zaveda svojih dolžnosti, ki jih ima v tem pogledu. S tem, da je požar v glavnem pogašen, še ni vse storjeno; treba je še pospraviti pogorišče, da ni nikomur nevarno in da ne more oženj vnovič izbruhniti. To delo je često zamudnejše od samega gašenja požara.

Če je pogorišče na samem in ni preostalo drugčega, ko kup žalostnih preostankov in sesutih razvalin, gasilska četa tamkaj nima mnogo opravka. Če so ostali dimniki in požarni zidovi, ki se utegnejo zrušiti, jih morajo gasilci takoj porušiti. Pri tem se poslužujejo vrvi, dolgih mačkov in sličnih pripomočkov. Poveljnik naj se po možnosti prej posvetuje s kakim strokovnjakom gradbene stroke. Zidovje, dimniki in drugi masivni deli zgradbe se smejo rušiti le tedaj, če obstoja nevarnost zrušenja. Če je mogoče, naj se zidovje podpre. Rušenje in podpiranje je pa treba opraviti le pod strogim nadzorstvom in na izrecno zapoved poveljnika.

Edinice, ki se lotijo rušenja, smejo rušiti samo tisto, kar jim je zapovedano. Ne smejo se samovoljno razdivjati nad nedolžnimi preostanki, ki se dajo morda celo še uporabiti. Ne smejo delati škode na premoženju! Rušiti je treba seveda na tisto stran, kjer ni predmetov in naprav, ki bi se lahko poškodovale, tudi ne na prometne naprave, ker bi se sicer oviral promet. Prostor je treba dobro zastražiti, da ne pride do poškodb ljudi.

Šele ko je rušenje nevarnega zidovja, dimnikov in drugih gradbenih delov končano, se smemo lotiti gašenja številnih malih legel požara, pre-

ostalnih v ruševinah. To je treba storiti, sicer bi zopetni požar ogrožal sosesčino.

Če nudi pogorišče manj žalostno sliko — upajmo, da bo to po zaslugi hitrega in taktično pravilnega posredovanja gasilskih čet v pretežni večini primerov! — je treba posvetiti glavno skrb gašenju preostalih malih legel požara. Odstraniti moramo vso navlako in vse tleče ruševine, predvsem lesene. Odrzano, oziroma odpadlo tramovje, kose lesa in slično odnesemo ali vržemo na prosto. Prostor mora biti dobro zastražen, da se preprečijo poškodbe ljudi. Z varnega stojišča naj enota napadalcev te ruševine sproti gasi.

Ogorke in odpadke zmečemo skozi okna na prosto, toda ne ravno tja, kamor smo pripravili odpadlo tramovje. Gasimo jih sproti, da se vnovič ne vnamejo. Izmečemo jih z lopatami. Poprej seveda pokrijemo z deskami odprtine svetlobnih, čistilnih in sličnih jaškov, da jih ne zasujemo.

Sobno in drugo opremo ter predmete, ki jih požar ni uničil, odnesemo iz prostorov, v katerih je divjal požar ali v katere pronica voda, v druge nepoškodovane prostore. Tam jih zastražimo, da nič ne zmanjka.

Nato temeljito preiščemo vse prostore, podstrešje, ostrešje, osobito pa vse opaže, špranje in slična skrivališča, kjer bi utegnil biti živ ogenj, odnosno tleči les, slama ali slično. Ogenj je navidez lahko pogašen, vendar nam pove tenek moder dim, da ogenj tam še vedno tli. Dim, ki se tvori pri takem počasnem gorenju, ima zelo oster duh.

Številna taka zelo skrita legla malih požarov sistematično pogasimo. Da ne napravimo nepotrebne škode z vodo, storimo to s sredstvi za gašenje malih požarov, ne pa z močnim curkom vode. V to svrhu se poslužujemo berglovke. Poiščemo vsa legla malih požarov in jih z berglovko sproti pogasimo. Posebno pazljivo moramo pregledati spoje lesenih konstrukcijskih delov, da ne puščamo v njih skritega ognja. Če tega ne storimo, se zgradba pozneje nepričakovano lahko zruši.

Ako so na pogorišču zaloge rezanega lesa in drv, jih moramo preložiti. Kupe premoega, žita, moke ali sličnega blaga pa moramo dobro premetati z lopatami. Ogenj in živ pepel uničimo sproti.

Odprtine v podu in slična nevarna mesta moramo zasilno ograditi, da se kdo ne ponesreči.

Gasilska četa Tržič bo zvestega tovariša ohranila v trajnem spominu.

Izguba na zaslužku v primeru letalskih napadov. V primeru letalskih napadov podjetja prekinjajo delo, ljudje se podajo v zaklonišča ali kam drugam na varno in morajo tam ostati, dokler ni dan znak, da je nevarnost minila. To pa lahko traja tudi več ur ali večkrat na dan po več ur. Kdo utrpi škodo, ki je nastala zaradi ustavitve dela, oziramo ali so službodajalci dolžni plačati zaslužek tudi za čas, ko so bili delavci v zakloniščih in niso mogli opravljati svojega dela. V Nemčiji je pristojno ministrstvo to stvar takole rešilo: »Alarm radi letalskega napada zadene enako podjetnika kakor delavca. Kakor mora podjetnik trpeti škodo zaradi preprečenega dela, tako bi morale tudi za delavstvo nastati zgube na zaslužku. Da bi se pa obojuna škoda po možnosti zmanjšala, jo je treba popraviti z nadurnim delom. Če bi z nadurnim delom tega ne bilo mogoče doseči, mora podjetnik po možnosti delavcem plačati do 50 % zgubljenega zaslužka. Od države se v nobenem primeru

ne more terjati povračilo škode.

GASILSTVO V RUSIJI

Pred 25 leti je bilo gasilstvo v Rusiji zelo slabo, najslabše na svetu. Ruski pisatelj Gorki opisuje v svojih romanih gasilce kot pijance in potepuhe, ki opravljajo vse mogoče posle, samo onih ne, ki so jim naloženi. Po pripovedovanjih starih ruskih gasilcev so bile v velikih mestih gasilske vojašnice, v katerih so gasilci stanovali s svojimi družinami in tudi imeli skupno prehrano. Kake obleke ali osebne gasilske opreme niso dobivali in tudi ne imeli. Pozimi so šli k požarom v raztrganih oblekah in mnogokrat se je zgodilo, da je ta ali oni moral zmrzniti.

Razen za gasilsko službo, ki je bila stalna (podnevi in ponoči), so se gasilci uporabljali tudi za konjedersko službo, lovljenje zablodlih psov, za pokopavanje samomorilcev in utopljenecv, za škropljenje cest, za razganjanje ljudig pri demonstracijah, za opravljanje težških opravil pri mestnih uradih in višjih uradnikih itd. V gasilskih vojašnicah se je stalno in hudo popivalo in »vodka« je v velikih količinah tekla.

O kaki gasilni opremi v današnjem smislu rusko gasilstvo ni mislilo. Primitivna gasilna sredstva, kakor so pri nas dandanes komaj še tam, kjer ni gasilskih čet, pač niso mogla preprečiti ali pogasiti velikih požarov. V zadnjih 25 letih se je pa tudi v tem pogledu marsikaj spremenilo. Tudi režim v Rusiji je uvidel, da brez dobrega, t. j. dobro

Pogorišče mora pospraviti domača četa. Po velikih požarih morajo sosednje čete požrtvovalno pomagati, vsaka v predelu, ki ji je bil dodeljen za gašenje od vrhovnega poveljstva.

Ze radi svojega ugleda in dobrega imena morajo čete za seboj pogorišče temeljito pospraviti. Ne smejo oditi z nepospravljenega pogorišča! Pred svojim odhodom naj vso rešeno imovino in vse predmete v redu in pred pričami predajo praviim lastnikom.

XV. ODHOD S POŽARIŠČA

Nihče ne sme predčasno in samovoljno oditi s požarišča, odnosno pogorišča. Preden odide, mora dobiti dovoljenje ali naredbo svojega predpostavljenega. Le-ta da znak za pospravljanje orodja in vsega pribora, šele potem, ko je požar popolnoma pogašen in je odstranjena sleherna nevarnost. Razen znaka s trobento, dajemo znak za pospravljanje orodja tudi z rokami. Roki prekrizamo trikrat zaporedoma pred prsi, kar znači: »Pospraviti!«

Vsaka edinica pospravi orodje in pribor, ki ga je uporabljala, in sicer vse ob svojem času in v obratnem redu uporabe. Tako n. pr. takoj spusti vodo iz cevi, nato jih navije na vreteno, če niso preveč trde, vreteno naloži na avto.

Posebna pažnja veljaj brizgalnam in cevem. Iz obojih je treba vodo popolnoma izcediti in oboje očistiti. Cevi se, ko je voda izpuščena, navijejo bodisi v kolobare, bodisi na vretena ali na navijak. Zmrznjenih cevi ne smemo naviti, temveč jih moramo odnesti na ramah ali na lestvah v iztegnjenem stanju; na mestih, kjer se morajo vendarle upogniti, jih poprej s pomočjo tople vode odtalimo. Doma moramo cevi čimprej posušiti in končno suhe zopet naviti.

Pred odhodom je treba pregledati orodje in pribor, da-li ni bilo kaj pozabljeno in da-li se ni kaj pokvarilo. Če kaj manjka, ali če so se ugotovile poškodbe, je treba takoj javiti poveljniku, oziroma poveljujočemu na požarišču.

Tik pred odhodom odredi poveljnik poimensko klicanje moštva, prejme poročila, pregleda vozila, da-li so predpisno pospravljena in šele nato da znak za odhod.

Vsi člani morajo paziti na to, da se na požarišču nič ne pozabi in da se na potu nič ne izgubi.

Od požarišča vozimo počasi, le če so ceste in ulice prazne, lahko vozimo hitreje, s konjsko

vprego n. pr. v lahkem diru. Vozimo čimbolj tiho, le na križiščih dajemo varnostne znake. Pred šolami, cerkvami in sličnimi zgradbami, kjer se zbirajo ljudje v množicah, je glasno signaliziranje prepovedano. Tam naj se počasi vozi.

Na vožnji s požarišča poveljuje na vozilu po činu najstarejši častnik ali podčastnik. Le-ta je odgovoren, da se med vožnjo vsi ravnaajo po varnostnih in cestno-policijskih predpisih.

Po povratku v orodišče javijo rojniki in častniki poveljniku čete vse, kar se nanaša na delo podrejenih edinic. Javijo tudi sleherno izgubo ali poškodbo orodja, pribora in opreme. Poročajo naj o delovanju in vedenju članov.

Orodje, pribor in oprema, ki je bila v rabi, se takoj po uporabi temeljito očisti in spravi v orodišču na določenih mestih, odnosno vozilih. Vse, razen mokrih cevi, se mora za vsak primer takoj zopet spraviti v stanje stroge pripravljenosti.

Preden da poveljnik povelje za razhod, naj poda kratko, a jedrnato kritiko o nastopu in delu posameznih edinic in članov. Člane, ki so se posebno izkazali, naj pohvali, člane, ki so pa zagrešili kako nepravilnost, naj poveljnik pozove na raport, ki naj ga opravi tik po razhodu čete.

XVI. POŽARNA STRAŽA NA POGORIŠČU

Načeloma pustimo na vsakem pogorišču požarno stražo, ki je v najstrožji pripravljenosti. Stražo odredi pred svojim odhodom poveljnik, odnosno vodja gasilske edinice, ki je posredovala na požarišču. Točno ji označi njene naloge na pogorišču. Na čelo ji postavi enega izmed rojnikov, odnosno podrojnikov. Za požarno stražo se odredijo le gasilci, ki niso premočeni in ki od napornega dela niso preveč utrujeni.

Številčna moč in oborožitev požarne straže je odvisna od velikosti in stanja pogorišča, moči vetra, bližine hidrantov, od bližine in množine drugih stoječih ali tekočih vod, od dnevnega časa in sličnih okoliščin. Predvsem pa je odvisna tudi od tega, ali je gasilska edinica pred svojim odhodom temeljito pospravila na pogorišču ali ne. Če je temeljito izvršila vsa dela, ki smo jih opisali v poglavju o pospravljanju pogorišča, potem zadostuje maloštevilna požarna straža. V tem primeru prav za prav sploh ni potrebno, vendar jo postavimo, da pomirimo stanovalce, pa tudi za to, da izvrši

izšolanega, izvežbanega in organiziranega gasilstva ne gre.

Prej so državna oblastva ovirala razvoj gasilstva, posebno njegovo motorizacijo, češ da ruski gasilec ni dorastel mehanizaciji in da ruska industrija ni sposobna izdelovati motorne brizgalne. V zadnjih letih se je tudi to spremenilo.

Državna oblastva so spoznala važnost organiziranega gasilstva za javno gospodarstvo in država je skrb za gasilstvo prevzela na sebe ter ga postavila pod svoje nadzorstvo. S posebnim zakonom od 18. aprila 1918 (dekret ob organizaciji gosudarstvenih mer borbi s ognjem) je predvsem določila organizacijo gasilstva in gasilske službe.

GASILSKI ZAKON V SSSR

Osnuje se požarni svet pri glavnem komisarju (ministru) za zavarovanje (v sovjetski Rusiji imajo posebno ministrvo za zavarovanje, ker je zavarovalstvo tam državna ustanova). Komisar za zavarovalstvo je tako dobil nov naslov ministra za posle zavarovanja in borbe proti požaru.

Požarni svet je sestavljen iz pomočnika glavnega komisarja, 4 članov, ki jih imenujejo drugi komisarji (ministri), 4 članov centralnega delavskega in kmetijskega odbora, 4 članov krajevnega sveta (sovjeta), 2 članov zveze poklicnih gasilcev, 2 članov zveze prostovoljnih gasilcev, 2 članov gasilske zveze in gasilske industrije, 1 člana združenja požarnih tehnikov, 1 člana združenja zavarovalnih in gasilskih delavcev, 1 člana vzajemnega zavarovanja proti

požarom, 1 člana združenja zavarovalnih družb ter 2 članov društva, ki se bavi s proučevanjem in preiskovanjem gasilske tehnike in industrije. — Skupno ima torej požarni svet 25 članov. Vsak član ima svojega namestnika.

Požarni svet sklepa polnoveljavno, če je navzočih $\frac{2}{3}$ članov. V svoje mokviru lahko ustanovi posebne odseke, ki po dobljenih pooblastilih tudi samostojno odločajo. Sklepi požarnega sveta in odsekov so pravnomočni, če jim predsednik ne nasprotuje in če jim minister v 7 dneh ni prigovarjal. Če minister za zavarovalstvo in požarno brambo sklepom ugovarja, odloča o njih svet narodnih komisarjev (ministrski svet).

Razne pravilnike in predpise za notranjo službo si uveljavi požarni svet sam, sklepi pa, ki so postali provnomočni se objavijo v službenem listu.

Požarni svet sme reševati vse posle, ki se tičejo gasilstva, in sicer: izdajanje in objavljanje gasilskih uredb in zakonov in v zvezi z njimi potrebnih pravilnikov in navodil za industrijska podjetja, zavode, rudnike, industrijo nafte, težko industrijo, gozdno industrijo in za vse izvire narodnega blagostanja; skrb za enotno organizacijo obstoječih in novih gasilskih edinic; skrb za tesno sodelovanje s krajevnimi oblastvi, ki morajo skrbeti za materialno in denarno pomoč gasilstvu in dati ljudi.

Požarni svet mora nadalje skrbeti za pravilno požarno statistiko, mora redno sklicevati ankete in posvete tehničnega

straža naknadne poizvedbe o vzrokih požara in prisluškuje tozadevnim govoricam stanovalcev in drugih oseb.

Če gasilska edinica radi teme, preutrujenosti, radi odpoklica k drugemu požaru ali kakega sličnega razloga ni dobro pripravila pogorišča, potem naj prevzame požarno stražo mešan roj. Sestavi mo ga iz toliko gasilcev in rediteljev, da se lahko večkrat menjajo v stražni službi in da roj po potrebi lahko izvrši tridelni napad. Med člani roja naj bo za vsak slučaj tudi bolničar.

Člani, ki so na požarni straži, naj nadaljujejo s pospravljanjem pogorišča, seveda pod nadzorstvom rojnika, ali pod nadzorstvom kakega strokovnjaka. Člani straže, ki imajo odmor, naj se združujejo v kaki, po potrebi zakurjeni sobi, ki jim je v to svrhu tik pogorišča nalašč določena. Tam so v pripravljenosti. Tovariši na straži jih po potrebi prikličejo od tod na pomoč. Vsi člani požarne straže se morajo vzdrževati alkoholnih pijač.

Močnejša požarna straža naj ima na razpolago potrebno dolžino cevi, hidrant ali brizgalno, berglovko, vedra z vodo, lopate, krampe in sekire, svetilke ali baklje za razsvetlavo pogorišča in sličen pribor. Manjša požarna straža na dobro pospravljenem pogorišču brizgalne ne potrebuje.

Požarna straža mora sproti pogasiti sleherni ogenj, ki se v kakršni koli obliki pojavi na pogorišču. Najbolje to stori s sredstvi za gašenje malih požarov, predvsem z berglovko. Seveda ne sme povzročati nepotrebne škode. Ob vetru naj požarna straža budno pazi na leteči ogenj. Po potrebi uredi obrambo sosednjih zgradb pred letčim ognjem, pri čemur odločno sodeluje z domačini.

Pozimi naj požarna straža skrbi, da morda položeni cevovod ne zamrzne. V brizgalni in cevovodu ne sme puščati vode.

Ko je od poveljnika določeni čas potekel, odnosno po preteku več ur, ko se ponovnega ognja ni več bati, naj odredi rojnik, odnosno podrojniki odhod požarne straže s pogorišča. Seveda je treba prej izvršiti vse dobljene naloge.

XVII. UGOTAVLJANJE VZROKOV POŽARA

Požarno - policijski red nalaža županu dolžnost, da takoj, ko je ogenj vdušen, natančno ugotovi vzroke požara. O tem mora sestaviti zapisnik, čigar prepis naj pošlje tako okrajnemu načelniku

kakor tudi banski upravi. Če mu gasilska edinica, ki posreduje na požarišču, ne gre na roko, bo županovo poročilo le dvomljive vrednosti, saj mora svoje ugotovitve vpisati v predpisani dnevnik požarov, čigar prepis mora v roku treh dni poslati pristojni gasilski župi. V kolikor vzroka požara ne more pravočasno ugotoviti in ga šele naknadno ugotovijo upravna ali sodna oblastva, morajo gasilske čete o tem naknadno obvestiti župo. Ugotovljeni vzrok požara morajo naknadno vpisati v svoj »Dnevnik požarov«.

Zato mora gasilska edinica, ki posreduje na požarišču, vzrok požara čimprej ugotoviti! Pri tem naj sodelujejo vsi člani, vsak na svojem mestu in svojem delokrogu. Če se požar še ni preveč razširil, bo vzrok požara često že pojasnil izvid na požarišču, ki ga opravlja s svojim spremstvom tik po prihodu na požarišče rojnik I. gasilskega roja, in poveljnik domače čete. Lega legla požara, dnevn čas, navzočnost ljudi, hitrost, s katero se je požar razvil, goreča snov, bližina kurilnih in razsvetljevalnih naprav ter instalacij in razna druga dejstva in okolnosti dovoljujejo dokaj sigurne sklepe ali vsaj domneve glede vzroka požara. Če obstoja tudi najmanjši sum, da gre za požig, je treba nemudoma obvestiti orožnike, oziroma policijo.

Med gašenjem naj pazijo napadalci, pozneje pa gasilci, ki pospravljajo pogorišče, na vsako malenkost, ki utegne pojasniti vzrok požara. Če opazijo sumljivo kopicenje lahko gorljivih snovi, sumljive preostanke sveč, odnosno madeže voska ali stearina na lesu in deskah, sumljive preostanke posod in steklenic iz lahko gorljivimi tekočinami, sumljive ogorke in vžigalice, budilke s sumljivimi kontakti in slične stvari, morajo takoj opozoriti predpostavljene. Po možnosti se take reči zadržijo na starem mestu, sicer pa jih pred pričami varno spravimo.

Take reči lahko skupno z drugimi okolnostmi povsem pojasnijo vzrok požara. So zelo važne in jih imenujemo latinsko »corpora delicti«. Kose, ki so po vsem videzu sumljivo prepojeni z lahkogorljivimi tekočinami, takoj spravimo v pločevinaste ali steklene posode, ki so čiste in se morejo dobro zapirati. Gre zato, da ti kosi ne izgubijo sumljivega vonja, kar potem lahko otežkoči dokaz krivde, odnosno vzroka.

Če ni nobenega suma za požig, moramo ugotoviti tudi vse naravne vzroke požara, n. pr. slabo gradbeno, odnosno uporabno stanje sumljivih dim-

sveta, brigati se mora za gospodarsko stanje gasilcev dokler so v aktivni službi in za njihove pokojnine, skrbeti za denarna sredstva, ki jih gasilstvo dobi iz državne blagajne; predlagati mora spremembe in dopolnitve veljavnih zakonov, uredb in pravilnikov.

Važno je, da ima požarni svet dolžnost nadzirati tovarne, ki izdelujejo gasilske potrebščine in orodje, da predpisuje norme in tipe gasilskih strojev in orodja, da odobrava načrte za gasilska orožišča, domove, vodovodne naprave itd. Požarnemu svetu je treba predložiti v odobritev načrte za šole in tečaje, v katerih se šolajo in vežbajo gasilski častniki in uslužbenci gasilskih tovarn. Požarni svet skrbi tudi za to, da častniki pravilno pišejo o gasilstvu in pa za propagando.

Pri ministrstvu za zavarovalstvo in požarno brambo so za gasilstvo ustanovljeni trije oddelki: splošni gasilski, požarnotehnični in šolski poučni.

Denarne dohodke dobiva gasilstvo v SSSR od države, ta pa največ od zavarovalnih premij. Vse zavarovalne premije se stekajo izključno v državno blagajno. Višino premije določi vsako leto minister za zavarovalstvo sporazumno z ministrom financ in glavno državno kontrolo po predhodnem zaslišanju zavarovalskega in požarnega sveta.

Od leta 1918 do 1937 je gasilstvo v SSSR doživelo marsikaj. — Novo ustanovljeni požarni svet je deloma sistematično začel s svojim delom. L. 1919 so bile odprte gasilske šole in tečaji v Leningradu, Moskvi, Har-

kovu in Restovu na Donu, pa tudi drugod, vendar so te šole in tečaji kaj slabo delovali. Od leta 1924 do 1934 je n. pr. tehnična gasilska četa v Leningradu dala letno 232 kandidatov. Danes je v Leningradu tehnična gasilska visoka šola, na kateri traja učenje 3 leta.

Tudi sicer se je rusko gasilstvo razvijalo v drugi smeri, kakor je to bilo v začetku nameravano. Tako je n. pr. nadzorstvo nad gasilstvom prešlo na ministrstvo za notranje posle. Do leta 1938 je bilo organizirano in urejeno le poklicno, oziroma obvezno gasilstvo, tega leta šele je bil s posebno uredbo urejen položaj prostovoljnega gasilstva.

Z razvojem industrije so se vedno bolj motorizirale tudi gasilske edinice. Dobile so vozov za prevoz moštva in vode, pozneje pa tudi motorne brizgalne najmoderneje konstrukcije in velike jakosti. Ruska gasilska industrija more dandanes izdelovati najboljše gasilsko opremo in najzamotoanejše stroje, ki se uporabljajo v gasilski tehniki. Le velikih avtomehaničnih lestev ne morejo na Ruskem izdelovati sami, ker je nemška industrija takih lestev patentirala vsako najmanjšo reč. ki je z izdelavo lestev v zvezi.

Do leta 1937 je bilo v zvezi poklicnih gasilcev včlanjenih 70.596 članov, ki so imeli povprečno po 216 rubljev mesečne plače. O prostovoljnem gasilstvu bomo poročali o priliki več. a danes naj še zadostuje, da je industrijsko gasilstvo v SSSR izredno lepo organizirano in dobro opremljeno. Poleg industrijskih gasilskih edinic mora biti v vsaki

nikov in dimnih cevi, štedilnikov in peči, svetilnih teles in električnih instalacij, smetiščnih zabojev in sličnih predmetov, delov zgradb in instalacij.

Gasilci, osobito pa reditelji naj prisluškujejo govoricam domačih in drugih oseb in naj vse sumljive okoliščine javijo svojemu predpostavljenu.

Le tako bo v pretežni večini slučajev uspelo ugotoviti pravi vzrok požara. To pa je zelo važno! Naravne vzroke požarov moramo pravilno ugotoviti in primerno objaviti. Tako vplivamo vzgojno na prebivalstvo, da posveča večjo skrb požarni varnosti. Odkriti pa moramo tudi vsak požig, da upade požigalцем pogum za njihov oduren posel. Tako posredno koristimo ne samo zavarovalnicam, temveč celotnemu narodnemu premoženju!

XVIII. TAKTIKA REŠEVALNE SLUŽBE

V dosedanjih poglavjih smo obravnavali v glavnem le taktiko požarne službe, torej požarne panoge, ki je najvažnejša panoga gasilske službe. Vendar so važne tudi druge panoge, n. pr. reševalna, samarijanska in služba pasivne zaščite pred napadi iz zraka. Te gasilske službe se poslužujejo v glavnem taktik, ki so zelo podobne taktiki požarne službe, a imajo vsaka svoje posebnosti. Njihove glavne smernice so v bistvu iste, kakor pri taktiki požarne službe. Tudi njihov cilj je v prvi vrsti reševanje ljudi in živine, nato skrb, da se kakršna koli nevarnost še bolj ne razširi in končno skrb, da se nevarnost z vsemi silami in sredstvi popolnoma odstrani.

Organizacijo reševalne službe smo obravnavali v posebnem poglavju o gasilski strategiji. Če poznamo organizacijo reševalne službe in če dobro poznamo taktiko požarne službe, potem zadostuje, da na tem mestu le na kratko obravnavamo taktiko reševalne službe, ker se nam nekako sama od sebe vsiljuje. Podrobnosti naj bodo pridržane poznejšemu spisu.

Reševalno službo vršimo pri elementarnih nesrečah, n. pr. pri potresu, poplavih, pri zemeljskih usadih, plazovih, pa tudi pri drugih večjih nesrečah, n. pr. gradbenih, rudniških in železniških, ali pri eksplozijah. Pri večjih takih nesrečah organizirajo in vodijo reševalno službo državna in vojaška oblastva in drugi poklicani faktorji. Gasilske čete naj delujejo po njihovih navodilih.

Pri takih nesrečah pristopajo gasilske edinice k borbi in reševanju **načeloma** na enak način, ka-

kor pri požarih, le da vzamejo drugo potrebno orodje in drug pribor, kar je odvisno od vrste nesreče.

Člani gasilci se uvrstijo v enotne reševalne roje, člani samarijani pa v enake samarijanske roje, kakor ob požarih. Tudi opremijo se kot gasilci, oziroma samarijani. V okviru poedinih reševalnih rojev se gasilci opredelijo v enote: reševalcev, branilcev, kopačev ruševin, strokovnih delavcev (n. pr. avtogenskih rezalcev) itd., kakor to pač zahteva vrsta nesreče in vsakokratni položaj.

Prvodošlih 10 gasilcev (v skrajnem slučaju tudi manj) tvori I. reševalni roj, prvodošlih 10 (ali manj) samarijanov I. samarijanski roj (odnosno polroj). I. reševalni in I. samarijanski roj takoj odrineta na kraj nevarnosti, odnosno nesreče. K borbi in reševanju pristopata na bistveno enak način, kakor ob požarih I. gasilski roj. Njihovo posredovanje je smiselno enako in ima bistveno enak cilj.

Isto velja o poznejšem posredovanju gasilske čete, odnosno pri velikih nesrečah ob posredovanju večjega števila gasilskih čet.

Tudi pri takih nesrečah je treba najprej opraviti predhoden izvid, določiti izhodišče, smer in cilj napada, odnosno reševanja, poveljnikovo stajišče, zbirališče rezerv itd. **V vsem se postopa smiselno in skladno s smernicami za taktiko požarne službe!**

Kar se tiče taktike reševalne službe, se sklicujemo tudi na smernice, ki smo jih dali v obravnavi o gasilski strategiji v posebnem poglavju: »Organizacija reševalne službe.« Posebna taktika reševalcev ob poplavah, rudniških nesrečah itd. pa je pridržana posebnemu spisu.

XIX. TAKTIKA SAMARIJANSKE SLUŽBE

Samarijanska služba gasilskih čet ni omejena zgolj na prvo pomoč ponesrečenim, ranjenim in obnemoglim osebam, temveč obsega tudi vse pomožne posle za varnost in red na vsakokratnem kraju nesreče. Službe gasilskih odnosno reševalnih rojev ne smemo obremeniti z različnimi pomožnimi posli, sicer trpi njena udarnost in učinkovitost. Delo gasilskih in reševalnih rojev moramo čimbolj poenostaviti in olajšati, da gre potem toliko bolje in hitreje od rok.

Vse pomožne posle naj opravljajo pri gasilskih četah redoma le samarijani. Če tako ne postopamo, samarijanov pri gasilskih četah sploh ne po-

tovarni izvežbanih še 25 odstotkov uslužbencev.

(Po »Vatrogasnem vestniku«)

Gasilski padobranci. — Beograjski list »Politika« je poročala, da imajo v Arhangelsku na severu Rusije posebej izvežbane gasilce, ki jih lahko prevažajo z letali in ki s padobranci skačejo iz letal tam, kjer je najbolj potrebno. Tako je v planinskih gozdovih pri Arhangelsku izbruhnil gozdni požar, katerega so pogasili gasilci padobranci v kratkem času.

POŽARI

V St. Vidu pri Grobelnem je izbruhnil ogenj v kozolcu posestnika Antleja. Poslopje je zgorelo s 100 stoti sena, mnogo žita in z raznim gospodarskim orodjem. Skode je 80.000 din in je le delno krita z zavarovalnino. Med gašenjem se je nekdo priklatil v hišo in ukradel iz sobe 5200 din, uro in lovsko puško. Obstojta sum, da je bil ogenj podtaknjen in da je izvršil tatvino požigalec.

Na župnijskem poslopuju v Kamnici pri Mariboru je uničil požar del strehe. Nesrečo so opazili že ob izbruhu in so jo po možnosti omejili.

V Mirni vasi pri Trebelnem na Dolenjskem je udarila med nevihtu strela v hišo posestnika Fr. Pungarčarja. — Prišla je skozi okno in obžgala gospodarja, ki je sedel za mizo pri obedu s svojo družino. Obžgala ga je po vsem telesu in ga vrgla ob končnico postelje s tako silo, da je obležal s polomljenimi rebri. Otroci so zbežali iz hiše in so začeli klicati na pomoč. S slamo krita domačija je bila hi-

tro v objemu plamenov. Rešili so živino. Skode je 80.000 din.

Na Dravskem polju v Stražigojncih je vpepelil ogenj 70.000 din vredno domačijo posestniku Fr. Trčku.

V Hercegovščaku pri Gornji Radgoni se je pojavil ogenj na gumnu posestnika Jakoba Cančala. Z gospodarskim poslopjem vred je zgorela vsa za mlatev pripravljena pšenica. Skoda znaša 70.000 din.

V Skocjanu pri Mokronogu je začelo goriti v kozolcu dvojniki posestnika Jožefa Ruparja v Goriški vasi. S kozolcem vred je zgorelo več za mlatev pripravljenih voz ovs, spravljeno seno in gospodarsko orodje. — Ogenj se je raztegnil še na svinjake, na gospodarsko poslopje in na gospodarsko poslopje sosedov Cveta. V nevarnosti je bila vsa vas. Rupar je oškodovan za 200 tisoč dinarjev, Cvet pa za 130 tisoč dinarjev.

V Laškem pri Celju je pogorela šupa g. Uranjarja.

V soboto, 3. avgusta, v zgodnjih popoldanskih urah je nenadoma izbruhnil ogenj v Nedelici v Prekmurju pri posestniku Marku Raj, p. d. Vožarovih ter je popolnoma uničil ostrešje stanovalskega poslopja in vse ostale zgornjive dele. Kako je ogenj nastal, se ne ve. Sklepajo pa, da so se radi močnejše kurjave, ker so pekli kruh, v dimniku vnele saje.

NOVI PREROKI

Kar je naša država stopila v diplomatsko zvezo z Rusijo, so se začeli pojavljati razni ljudje, ki mislijo, da so poklicani za to, da tudi slovenski narod pripra-

trebujemo. Potem zadostuje nekaj bolničarjev, ki nudijo prvo pomoč ter oddajajo ponesrečene ali ranjene osebe najbližji bolnici, odnosno najbližjemu zdravniku. Kjer pa imajo gasilske čete svoje samarijane, naj ti urejujejo, odnosno opravljajo vse pomožne posle, in to:

1. premično samarijansko službo, ki obsega:

a) **prevoznništvo**, t. j. prevoz gasilskih in samarijanskih edinic, pa tudi prevoz ponesrečenih, ranjenih in obnemoglih oseb;

b) **rediteljstvo**, t. j. skrb za varnost ljudi, živali in imovine ter skrb za red in mir na kraju nesreče;

c) **vzdrževanje zvez**, t. j. prenašanje zapovedi in poročil, kraj vzdrževanja zvez med poveljstvom in poedinimi edinicami itd.;

č) **prva pomoč**, t. j. najnujnejša prva pomoč ponesrečenim, ranjenim ali obnemoglim osebam na samem kraju nesreče.

2. nepremično samarijansko službo, ki obsega:

d) **zdravniško pomoč**, ki jo daje ponesrečenim, ranjenim ali obnemoglim osebam izključno le zdravnik;

e) **bolničarsko pomoč**, ki jo takim osebam dajejo po zdravnikovih navodilih izprašani bolničarji.

Nastop samarijanskih edinic pri požarih smo deloma že opisali v poglavju o taktiki gasilske čete na požarišču. Znano nam je tudi že, da se ob alarmu zbero člani samarijani v enotne samarijanske roje, kakor se tudi člani-gasilci pri požarih zbero v enotne gasilske roje, ob drugih nesrečah pa v enotne reševalne roje.

Dočim opravljajo gasilci pri različnih nesrečah različne naloge, imajo samarijani pri vseh nesrečah izpolniti vedno ene in iste naloge, namreč: prevoznništvo, rediteljstvo, vzdrževanje zvez, prvo pomoč ter zdravniško in bolničarsko pomoč. **Zato opravljajo samarijani svojo službo vselej po istem kopitu ne glede na vrsto nesreče.** Zato se poslužujejo tudi vedno enakega orodja, pribora in opreme. Torbica za prvo pomoč obsega n. pr. sanitetni material tako za prvo pomoč ob požaru kakor tudi za prvo pomoč ob gradbeni ali drugi nesreči.

Ob kakršni koli nesreči se samarijani v okviru poedinega samarijanskega roja opredelijo v enote prevoznikov, rediteljev, ordonansev in bolničarjev.

Prvodošlih 10 samarijanov (v skrajnem slučaju tudi manj) tvori že na znan način I. samarijanski roj (odnosno polroj). Po činu, odnosno letih gasilske službe starejša samarijana prevzmeta službo rojnika in podrojnika. Preostali samarijani (po številu 8) pa se opredelijo v enote. Koliko izmed njih v eno ali drugo enoto, to je odvisno od vsakokratnega položaja. V večini slučajev se bo izkazalo za poedini samarijanski roj kot najprimernejša sledeča opredelitev članov:

a) 1 rojnik, ki načeluje roju;

b) 1 podrojniki, ki vodi po rojnikovih navodilih tisto izmed enot roja, katera opravlja pri dotični nesreči najnevarnejši, oziroma najboljšežnejši posel (večinoma bo to enota rediteljev);

c) 2 prevoznika, ki skrbita za prevoz gasilskih in samarijanskih edinic in oskrbita vse prevoze ponesrečenih, ranjenih ali obnemoglih oseb;

č) 4 reditelje, ki na kraju nesreče odklopijo električni tok (če je to radi varnosti ljudi potrebno), odstranjujejo druge vire nevarnosti, oskrbujejo potrebno zasilno razsvetlavo, zastražijo prostor in nevarnejše prehode, skrbijo za red in varnost oseb na kraju nesreče, prevzamejo in čuvajo rešene živali in premičnine ter vršijo slične pomožne posle;

d) 1 sel, ki vzdržuje zvezo med poveljstvom in edinicami;

e) 1 bolničar, ki nudi prvo pomoč ponesrečenim, ranjenim ali obnemoglim osebam na samem kraju nesreče.

Če taka samoopredelitev članov ne ustreza vsakokratnemu položaju, jo rojnik po lastnem predurku spremeni. Tako n. pr. dodeli po sili razmer lahko oba prevoznika rediteljski enoti. To naj stori le začasno, dokler traja potreba.

V poglavju o taktiki gasilske čete na požarišču smo slišali, da nastopijo samarijanski roji s svojim orodjem ob prihodu na kraj nesreče na levem krilu čete. Če zanje ni dovolj prostora, nastopijo po možnosti levo poleg poveljnika in nekoliko izza njega. Vsak roj nastopi ob predpisani opredelitvi članov v enote. Če ovirajo ljudej nastop čete, naj reditelji takoj napravijo red.

Slišali smo tudi, da gre poveljnik takoj po prihodu na kraj nesreče s častniki in rojniki na izvid in da potem določi tiste samarijanske roje, ki posredujejo na kraju nesreče, dočim odredi ostalim samarijanskim rojem pripravljenost na zbi-

vijo na zvezo — ne z ruskim narodom, pač pa s sedanjim političnim režimom v Rusiji, z boljševizmom.

Nihče naj ne misli, da slovenski narod ni toliko slovanski, da ne bi že sam po sebi želel zveze z ruskim narodom. Tudi pa si naj gotovi novi preroki ne domišljujejo, da slovenski narod ne bo znal ločiti režima od naroda. Zato odklanja in bo odklanjal vsa prizadevanja raznih novih prerokov, ki mislijo, da je sedaj sezija zanje. Na dober političen kšeft špekulirajo tisti, ki snujejo razna »prijateljska« družstva. Na dober finančni kšeft pa tisti, ki prodajajo knjige in brošure, ki naj sedaj naenkrat prinesejo novo razodetje o režimu v Rusiji.

Tudi v naših krajih se je pojavila taka knjižica »Spoznavajmo sovjetsko zvezo«. Izdal jo je odvetnik Franc Satler v St. Lenartu. V tej knjižici je vse drugo napisano bolj obširno, samo to-le je le mimogrede omenjeno:

1. da zemlja ni kmetova last, da mu je pustijo le pol hektara, a še te ne sme prodati;

2. da mora hoditi kmet na tlako kakor svoj čas graščakom, sedaj pa v kolhoz, in dobi plačano s pridelkom po delovnih dnevih;

3. da se vera — pa vsaka vera, tako katoliška kot pravoslavna — zatira. V brošuri se iz vere pisec Cesarec takole norčuje: S prihodom v goste sem zagledal v kotu sobe na zidu ikono (slika Marije). Običajno ikono s kadilom, kakršna je bila nekoč v vsaki hiši. O priliki sem prekinil pripovedovanje in sem vprašal Mihajla Semjonoviča, kdo je v

njegovi hiši pobožen. Bil je on sam. »To je navada,« je rekel, »če je bog, je dobro, da se mu pomoliš, če ga ni, pa tudi ni nič hudega.«

Res! Spoznavajmo SSSR, spoznavajmo pa tudi vse tiste, ki hočejo pri nas biti preroki boljševiske nove dobe — spoznavajmo njih prizadevanja in jih pravočasno preprečimo!

(»Sl. gospodar«, 14. avgusta 1940.)

PADOBRANCI

Skupno pri vseh padobrancih v pogledu njihove uporabe je: 1. padobranec morajo biti pri doskoku na zemljo čim bolj skupaj; 2. čimprej se morajo zbrati in se pripraviti za napad in brambo; 3. padobranec poveljujočega ima posebno barvo.

Izurnjenost padobrancev je odvisna od načina urjenja in tudi od kakovosti človeškega materiala.

Oborožitev se ravna po tem, kake naloge naj padobranec izvršijo. Naloge so lahko sledeče: rušenje in zažiganje v sovražnikovem zaledju, udeležba v borbi, zbiranje podatkov o sovražniku itd. V splošnem pa ima vsak padobranec puško, puškomitraljez in ročne bombe.

Največ vojaških padobrancev ima danes Rusija, ki pa jih praktično v večji meri še ni uporabljala. Izvrstno izvežbane in dobro opremljene padobrnce je v sedanjih vojni pokazala Nemčija.

rališču. Le-to jim posebno označi, kakor jim označi tudi »poveljnikovo stojišče«.

Po poveljnikovi zapovedi odhajajo samarijanski roji ali v pripravljenost na zbirališče, ali posredujejo na požarišču. V slednjem slučaju naj se takoj lotijo dodeljenega posla. Svoj posel naj vršijo vestno, odločno in preudarno, s čemur mnogo prispevajo k uspehu čete.

XX. TAKTIKA GASILSKE SLUŽBE PRI PROTILETALSKI ZAŠČITI

Ta taktika ne spada v okvir te obravnave. Protiletalska zaščita ali pasivna obramba pred napadi iz zraka je zelo obširna in od gasilstva neodvisna polje. Nasprotno je požarna služba gasilstva le ena izmed panog pasivne obrambe in le tej podrejena. Upajmo, da bo tudi pasivna obramba pred napadi iz zraka, ki jo organizirajo drugi činitelji, upoštevala smernice pravilne gasilske taktike.

XXI. SKLEPNA BESEDA

Ne da bi hoteli preveč hvaliti pomen svojih knjig o gasilski strategiji in taktiki za naše gasilstvo, lahko vendar trdimo, da utegne biti precejšen. Treba je le čimprej uveljaviti nove smernice za sodobno gasilsko strategijo in taktiko. Nima smisla iskati drugih poti in načinov, ko so se slične smernice povsod drugod uveljavile in tudi dobro obnesle.

Star kadilec le težko opusti svojo razvado, tudi če radi nje boleha njegov organizem, tako bodo tudi sedanja poveljstva naših čet le nerada opustila stare razvade in napake. Vendar morajo to v interesu narodne imovine brezpogojno storiti. Saj ne gre pri gasilstvu za osebne interese, temveč za splošno stvar. Gasilska služba se mora na področju cele države enotno in smotrno organizirati ter preudarno in učinkovito izvrševati!

Sodoben gasilec usmerjaj svoje delovanje po smernicah, podanih v teh knjigah, da bo njegovo delovanje učinkovito in imelo čimvečjo korist za narod in domovino.

Motorno brizgalno

dobro ohranjeno proda in daje vse informacije „Prostovoljna gasilska četa v Zagorju ob Savi“.

UREDBA O POMOŽNI VOJSKI DRŽAVNE OBRAMBE

(Konec)

Člen 34.

(¹) V občinah, kjer obvezniki II. poziva stalno bivajo, se vodi evidenca o spremembah začasnega bivališča in opravila teh obveznikov. Občine poročajo o teh spremembah pristojnim sreskim načelstvom.

(²) Vsak obveznik II. poziva je dolžan v rednem stanju prijaviti pristojni občini najdalj v 30 dneh svoj odhod na delo v drug kraj, če naj traja odsotnost več ko 30 dni. Prijava je lahko pismena ali ustna. To se nanaša tudi na povratek.

(³) Prav tako se mora vsak obveznik II. poziva v enakem roku prijaviti občini, v katero je prišel na delo, kakor tudi kadar iz nje odhaja.

Člen 35.

Evidenco, vojni razpored in mobilizacijske priprave II. poziva nadzirajo pristojna upravna oblastva.

Člen 36.

(¹) Vsi obvezniki II. poziva v mobilnem in vojnem stanju so državi na razpolago s svojimi delovnimi živalmi, sposobnimi za delo, z orodjem, vozili v dobrem stanju, kmetijskimi pripravami in stroji, kolikor se ne uporabljajo ta sredstva za vojaško silo.

(²) Odškodnino za uporabo živali, vozov, kmetijskih priprav, strojev in orodja določi z odločbo ministrski svet na predlog ministra za kmetijstvo in ministra za finance.

Člen 37.

Med mobilnim in vojnim stanjem se obvezniki II. poziva ne smejo oddaljevati iz kraja svojega bivališča brez poprejšnje prijave občinskemu oblastvu.

Člen 38.

Obvezniki II. poziva s potrebnimi živalmi in sredstvi iz člena 36. te uredbe se lahko uporabljajo v pripravljenem, mobilnem in vojnem stanju pri delih za državno obrambo v občini svojega bivališča in v sosednjih občinah.

Člen 39.

(¹) Obvezniki II. poziva, če se uporabljajo v pripravljenem, mobilnem ali vojnem stanju za delo po tej uredbi, dobivajo nagrado od oseb, za katerih račun se ti posli opravljajo. Vrsto in višino nagrade določijo za posamezne vrste poslov banske uprave oziroma banska oblast.

(²) Za starešine posameznih edinic se postavijo sposobne osebe predvsem izmed tistih, ki so imeli kak čin pri vojski.

(³) Če delajo obvezniki II. poziva v pripravljenem, mobilnem ali vojnem stanju na posestvih siromašnih obveznikov vojaške sile, jim plača nagrado za delo občina teh obveznikov.

(⁴) Če so obvezniki II. poziva zaposleni pri državnih, banovinskih in občinskih javnih delih, dobivajo potrebno vzdrževanje. Za ta čas imajo rodbine teh obveznikov pravico do podpore po predpisih, ki veljajo za rodbine obveznikov vojaške sile.

Člen 40.

V vojnem stanju se smejo obvezniki II. poziva pomožne vojske uporabljati, če to terjajo vojaške operacije, za delo skupaj z vojaško silo. V takem primeru sta ustroj in delo teh obveznikov podrejena poveljstvu vojaške sile. Za nastanitev, prehrano in zdravniško oskrbo obveznikov II. poziva skrbi v takem primeru vojaška sila.

Člen 41.

Obvezniki II. poziva, ki pri delu zbolijo, se zdravijo pri tistem oblastvu, ki je delo odredilo, toda ob stroških tistih, za katere se dela izvršujejo.

Člen 42.

(¹) Radi uspešnega opravljanja del in vzdrževanja reda in discipline se razvrsti delovna moč II. poziva v desetine, vode in čete. Te edinice se sestavijo v svojem mobilizacijskem kraju: v selih, občinah in mestih.

(²) Desetine imajo po 10 do 15 obveznikov istega ali podobnega poklica.

(³) Vodi imajo po 2 do 4 desetine.

(⁴) Čete imajo po 2 do 4 vode. Čete se sestavljajo po občinah oziroma mestih in imajo naziv svoje občine ali mesta, številčno označbo pa od 1 dalje, če jih je v eni občini več, kar je odvisno od števila obveznikov II. poziva v tej občini ali mestu. N. pr.: »3. prokupeljska četa II. poziva pomožne vojske«.

(⁵) Če se mora za delo edinic II. poziva dovoliti gradbeni in drug material, se sestavijo posebne vozarske edinice iz osebja tega poziva, ki imajo vprežne živali.

Člen 43.

(¹) Starešine edinic II. poziva so: desetniki, vodniki in četni komandirji.

(²) Vse čete enega upravnega sreza so podrejene sreskemu poveljniku.

(³) Nad več sreskimi poveljniki, ki ji določi ban, je okrožni poveljnik.

Člen 44.

Okrožne poveljnike, sreske poveljnike in četne komandirje postavlja in zamenjuje ban, vodnike in desetnike pa postavlja in zamenjuje sreski poveljnik.

Člen 45.

(¹) Za okrožne in sreske poveljnike in četne komandirje postavi ban upokojene rezervne častnike in druge civilne osebe, ki so po svoji izobrazbi sposobni za opravljanje teh dolžnosti.

Člen 46.

Okrožni in sreski poveljniki kakor tudi starešine posameznih edinic se izberejo izmed oseb, ki stalno bivajo v okolišu, kjer naj se njih edinica sestavi, ali iz najbližje okolice.

Člen 47.

Poveljniki in starešine edinic II. poziva imajo nad podrejenimi obvezniki disciplinsko oblast. Njih pravice in obseg oblasti določi s posebno uredbo ministrski svet.

Člen 48.

Za potrebno oborožitev edinic II. poziva radi stražne službe pri pomožni vojski skrbi minister za vojsko in mornarico, ki predpiše s pravilnikom potrebne določbe o tej službi.

Člen 49.

(¹) Obvezniki II. poziva se mobilizirajo, kakor nastopi potreba.

(²) Vpokličejo se obvezniki II. poziva na delo v temle vrstnem redu:

a) obvezniki, ki so nezaposleni;

b) obvezniki, ki nimajo obveznosti hranilca proti svojim rodbinam;

c) ostali obvezniki.

(³) O vpoklicu posameznih obveznikov odloči starešina, kateremu je poverjeno izvrševanje določene naloge.

Člen 50.

(¹) Živinorejci spolnjujejo delovno obveznost v krajih, kjer delajo tudi v rednem stanju.

(²) V pripravljenem, mobilnem in vojnem stanju so živinorejci dolžni izvrševati vse naredbe upravnih oblastev glede odprave živine iz posameznih krajev v druge kraje. Dolžni so izvrševati vse naredbe glede proizvodnje in hrambe živalskih proizvodov, da bi državna oblastva bila vselej natančno poučena o kraju, kjer so živali, ter koliko živali in koliko proizvodov je.

Člen 51.

(¹) Za opravljanje kmetijskih del, ki so neodložljiva, se smejo vpoklicati poleg obveznikov pomožne vojske tudi sposobne ženske osebe od 17. do 50. leta starosti, ki bivajo stalno v občini, v katere okolišu naj se dela opravijo.

(²) O vpoklicu ženskih oseb na delo odloča pristojna občina.

C. Tretji poziv pomožne vojske

Člen 52.

Tretji poziv pomožne vojske so tisti obvezniki iz člena 1. te uredbe, ki ne pripadajo I. in II. pozivu pomožne vojske. Sem spadajo: osebe, ki so po svojem rednem opravilu delavci, a so pripravni kot pomožna delovna moč pri kvalificiranih delavcih-obveznikih I. poziva, kakor tudi tisti delavci, ki so spremenili svoje prejšnje opravilo kvalificiranih delavcev I. poziva, a so še sposobni za delo po svojem prejšnjem opravilu; intelektualni delavci, aktivni in upokojeni uradniki državne, samoupravne in zasebne službe, ki so sposobni za umsko delo; dijaki in učenci vseh šol v državi v okviru člena 1. te uredbe, ki so sposobni za delo; rentniki, trgovci, trgovinski pomočniki, trgovinski potniki in vsi drugi, ki niso spredaj naštetih;

lahki invalidi, ki so nesposobni za službo pri vojaški sili, toda še sposobni za lažja pomožna dela.

Člen 53.

Obvezniki III. poziva se uporabljajo za delo v industriji in obrtu; za nadomeščanje tistih aktivnih uradnikov državne, samoupravne in zasebne službe, ki so obvezniki vojaške sile; v odborih za popis hrane in drugih potrebščin kakor tudi v odborih za prehrano prebivalstva; za posle v krajevnih odborih za zaščito pred letalskimi napadi; za cenzurne posle, na poštno-telegrafsko-telefonskih postajah; kot ordonance in pisarji; v krajevnih zdravstvenih organizacijah; kot pomožni mehaniki in poštni raznašalci; za progovno stražo; na tramvajih kot vozniki in sprevodniki; na železnicah in parnikih; pri pomožnih delih za preskrbo in pri ostalih poslih, za katere so sposobni.

Člen 54.

(¹) Evidenca o obveznikih III. poziva je poimenska in številčna.

(²) Poimensko evidenco vodijo mestne in selske občine za obveznike, ki bivajo stalno ali tudi le začasno, a več ko 3 mesece v občini.

(³) Evidenco, številčno in po vrstah poklicov, vodijo:

- a) sreska načelstva;
- b) banske uprave in uprava mesta Beograda;
- c) pristojna ministrstva.

Člen 55.

Obvezniki III. poziva so, dokler ne dobijo svojega vojnega delavskega razporeda, občna rezerva in se uporabljajo za posle po potrebi skladno s predpisi člena 53. te uredbe.

Člen 56.

(¹) Ministrstva, banske uprave, sreska načelstva in občine napravijo vojni razpored teh obveznikov že v mirnem času, kolikor je to potrebno.

(²) Potrebam ustanov, zavodov in poveljstev po obveznikih III. poziva se ustreza tako, da zahtevajo take obveznike po pristojni poti od občine, ki vodi evidenco teh obveznikov.

Člen 57.

Obvezniki III. poziva se morajo, če se vpokličejo na delo, vpoklicu odzvati in se v roku, ki jim je določen, javiti na določenem kraju na delo.

Člen 58.

(¹) Obvezniki III. poziva se po potrebi mobilizirajo. Mobilizirajo se navadno postopoma, lahko pa tudi poimensko in posamez ali pa skupno glede na čas, kraj in vrsto poslov, ki naj se opravijo.

(²) Dijaki do dovršenega 18. leta starosti se smejo uporabljati za dela samo v kraju, kjer stanujejo, in če le mogoče pri istem delu z roditelji oziroma varuhi (skrbniki).

Člen 59.

Za vse ostalo glede razvidovanja sprememb, načina vpoklica, oddaljevanja iz kraja, kjer bivajo, pošiljanja na delo, nastanitve in zdravljenja veljajo iste določbe kakor za obveznike II. poziva pomožne vojske. Glede nagrade za delo veljajo zanje določbe členov 24. in 25. te uredbe.

Člen 60.

(¹) Če se uporabljajo obvezniki III. poziva za delo posamez ali v manjših skupinah v pisarnah, ustanovah in podjetjih, so podrejeni starešinam teh ustanov in podjetij.

(²) Če se uporabljajo obvezniki III. poziva v vojni v večjem številu za dela državne obrambe, se po potrebi razvrstijo v desetine, vode in čete, kakor je določeno za delovne edinice II. poziva.

(³) Če se uporabljajo delovne edinice III. poziva za delo vzporedno in obenem z edinicami II. poziva, se podreja njih ustroj in delo strokovnemu vodstvu del II. poziva.

(⁴) Dnevni delovni čas se določa za obveznike III. poziva po členu 30. te uredbe.

Dobro poznana...

ZAHTEVAJTE JO POVSOD!

Člen 61.

(¹) Obvezniki edinic III. poziva se pozovejo, kadar nastopi potreba po njihovem delu.

(²) Ko se to delo dokonča in preneha potreba, da bi te delovne edinice še dalje obstajale, se obvezniki odpustijo do zopetnega vpoklica. Stvari, orodje in ostali material se izročijo tam, od koder so bili vzeti.

III. POGLAVJE

PREVOZNA IN DELOVNA SREDSTVA POMOŽNE VOJSKE

A. Živali, vprežna in druga vozila

Člen 62.

(¹) Vse vprežne in tovarne živali v državi, ki so sposobne za delo, a niso vzete k vojaški sili, pripadajo pomožni vojski po določbah uredbe o rekviziciji. To velja tudi za navadne vozove in dvokolnice (na živalsko vprego) kakor tudi za bicikle z njih opremo.

(²) Živali in vprežna vozila vseh vrst se morajo tako uporabljati, da se v pripravljenem, mobilnem in vojnem stanju zadovoljijo vse potrebe vojne industrije, kmetijstva in vseh drugih gospodarskih panog, kakor tudi za vojno prevozno službo. Če potreba državne obrambe to terja, se mora začasne in sezonske posle uporabiti tudi vsa tista živalska delovna moč z vozili vred, ki v tem času ni zaposlena pri posebnih delih, a je v bližini.

(³) O vseh živalih in vprežnih vozilih, sposobnih za delo, vodijo evidenco občine oziroma mestna poglavarstva.

(⁴) Za potrebno delovno živalsko moč in vprežna vozila se obrni pristojno oblastvo do pristojne občine oziroma do pristojnega mestnega po-glavarstva.

(⁵) Za večja dela ali prevoze se sestavijo vozarske edinice iz živali in vozil pomožne vojske skladno z odstavkom 5. člena 42. te uredbe, kar se posebej odredi.

(⁶) Ko se jemljejo živali in vprežna vozila za sestavo takih edinic, je treba gledati na to, da ni odvzem živali na škodo kmetijskim ali drugim gospodarskim delom.

(⁷) Živali, ki se uporabljajo pri delih pomožne vojske, se morajo kr-miti, nastanjevati, zdraviti in podkavati pri oblastvu, ki je odredilo dela, toda ob stroških osebe, za katero delajo.

(⁸) Odškodnino za uporabo živali, vozil, kmetijskih priprav in strojev določijo banske uprave oziroma banska oblast po odločbi ministrskega sveta, ki se izda po odstavku 2. člena 36. te uredbe.

(⁹) Za živali, ki pri delu za državno obrambo poginejo, kakor tudi za vozila, ki se uničijo, se daje odškodnina po komisijiški cenitvi.

B. Motorna vozila

Člen 63.

(¹) Vsa motorna vozila (avioni, potniški, tovorni in specialni avtomobi-li, avtobusi in motocikli) v državi, ki niso vzeta k vojaški sili, pripadajo pomožni vojski. To velja tudi za vse rezervne dele motornih vozil, za de-lavnice, garaže in za pogonski material.

(²) Motorna vozila vseh vrst se morajo uporabljati tako, da se v pri-pravljenem, mobilnem in vojnem stanju zadovoljijo vse potrebe vojne in-dustrije in vseh drugih gospodarskih panog kakor tudi vsa druga pre-vozna služba v državi. Če potreba državne obrambe to terjaja, se morajo začasne in sezonske posle uporabljati tudi vsa motorna vozila, ki v tem času niso vzeta na svoj redni raspored in so v bližini.

(³) O motornih vozilih vodijo evidenco občna upravna oblastva prve stopnje in pristojna poveljstva vojaških okrožij poimensko in po vrstah, banske uprave in ministrstvo za vojsko in mornarico pa po vrstah in šte-vilčno.

(⁴) Za zadovoljitev potreb po motornih vozilih se obrni pristojno obla-stvo do upravnega oblastva prve stopnje, ki odredi, da se zahtevi ustreže.

(⁵) Za večječasne ali stalne prevoze se sestavijo iz motornih vozil posebne rezervne edinice podobno vojaškim motornim edinicom, kar se odredi po potrebi.

(⁶) Motorna vozila, ki so vzeta na delo po tej uredbi, se morajo spravi-ti na določeni delovni kraj ob stroških in skrbi lastnika vozila. Za oskrbo s pogonskim materialom in vzdrževanje motornih vozil med delom in za povratek z dela skrbijo oblastva, ki odrejajo delo, toda ob stroških ustanov ali oseb, za katere se vozila uporabljajo.

(⁷) Za motorna vozila, ki se jemljejo na delo po tej uredbi, se mora odrediti tudi, kdo bo vozač vozila.

Člen 64.

(¹) Da bi se zadovoljile prometne potrebe v krajih, kjer ni železnic in plovnihi poti in kjer se tudi ob rednih razmerah opravlja promet z motornimi vozili, se morajo za pripravljeno, mobilno in vojno stanje sestaviti posebne prevozne edinice iz motornih vozil.

(²) O potrebi, da se sestavijo take prevozne edinice, odloči že v miru minister za vojsko in mornarico sporazumno s prizadetimi ministri.

(³) Za te prevozne edinice se jemljejo predvsem tista motorna vozila, ki že v miru v teh krajih obratujejo. Večji potrebi po teh vozilih se zadosti s tem, da se vzamejo vozila iz drugih krajev po razporedu ministrstva za vojsko in mornarico.

(⁴) Organizacija prevozne službe v teh krajih kakor tudi voditev potrebnih ediničnih spiskov motornih vozil, vozačev in ustanov za tak promet spada v dolžnost pristojnih banskih uprav in banske oblasti.

Člen 65.

Oskrbovalna ministrstva, ki računajo z uporabo motornih vozil v pristojnosti svojega poslovanja, morajo zahtevati že v mirnem času od oskrbovalnega ministrstva, ki je pristojno za oskrbo z ustrezno vrsto pogonskega materiala, potrebne količine tega materiala in poskrbeti za to, da se ta material pravočasno prevzame in zanesljivo hrani.

Č. Stroji, priprave in orodje

Člen 67.

(¹) Pomožni vojski pripadajo tudi delovna sredstva: kmetijski stroji, orodje in priprave, traktorji za kmetijske posle in motorni plugi, sejalnice in vlačilnice; orodje za ribolov; trebilnice; premične cisterne za vodo; industrijske žične železnice; valjarji za valjanje cest in vsi drugi stroji, priprave in orodje za gospodarska javna dela, kolikor niso določeni za potrebe vojaške sile.

(²) O teh delovnih sredstvih vodijo že v miru natančno evidenco občine in srezi poimensko in po vrstah, banske uprave in pristojna ministrstva pa po vrstah in številčno. Po občinah in po srezih se vodijo sezname strojev, priprav in tehničnih sredstev kakor tudi orodja, in to ločeno za vsako vrsto: kmetijsko, prometno, gradbeno, gozdarsko, rudarsko, industrijsko, za poslednje tri vrste pa samo glede tistih sredstev, ki so v skladiščih in prodajalnah, ne pa tudi glede tistih, ki so že postavljena za delo v tvornicah in podjetjih. Pri banski oblasti in banskih upravah se vodijo spiski teh strojev, priprav, orodja in tehničnih sredstev v ustreznih oddelkih, če so v prodajalnah in skladiščih. Za stroje, priprave in orodje v industrijskih podjetjih, rudnikih in gozdarskih podjetjih, železniških in broderskih tvornicah in delavnicah vodijo spiske na podstavi inventarnega popisa podjetij po armadnih industrijskih odborih za podjetja iz svoje pristojnosti pristojne oblastne direkcije: železniške, poštno-telegrafsko-telefonske, gozdarski oddelek banske oblasti, gozdarski odseki banskih uprav, rudarska poglavarstva in direkciji plovbe. Naposled se vodijo pri vsakem oskrbovalnem ministrstvu številčni pregledi vseh priprav, strojev in orožja njegove pristojnosti, in to urejeno v skupine po srezih in banovinah in po posameznih podjetjih-organizacijah.

(3) Kot človeška delovna moč k tem strojem, pripravam in orodju se vodijo v razvidu strokovni delavci, in sicer predvsem in po možnosti tisti, ki že v mirnem času te stroje upravljajo ali delajo pri njih, če niso v službi pri vojaški sili. Za tiste stroje, priprave in orodje, ki se uporabljajo zgolj le v vojni, ki pa v mirnem času niso v rabi, kakor tudi za tiste stroje, priprave in orodje, katerih oskrbovalci dobijo vojni razpored, določijo pristojna ministrstva človeško delovno moč izmed pripravnega osebja po-možne vojske.

IV. POGlavJE

EVIDENCA POMOŽNE VOJSKE

A. Voditev kartoteke

Člen 68.

(1) Radi natančne evidence obveznikov I. poziva se vodijo za vsakega obveznika kartoni. Prav tako se vodijo kartoni tudi za obveznike II. poziva-strokovnjake iz točke 2. člena 5. te uredbe kakor tudi za tiste obveznike III. poziva, ki so intelektualni delavci in aktivni in upokojeni uradniki državne, samoupravne in zasebne službe.

(2) Te kartone osnujejo: za obveznike I. poziva organi, ki jih določijo pristojni oskrbovalni ministri po členu 20. te uredbe; za obveznike II. poziva organi, ki jih določijo pristojna ministrstva, katerim pripadajo ti obvezniki po poklicu.

(3) Za vsakega obveznika pomožne vojske po odstavku 1. tega člena se izdelajo po trije kartoni z enako vsebino, ki se hranijo, in to:

k a r t o n š t. 1 pri organu, pristojnem po čl. 20. te uredbe za obvez-nike I. poziva, pri organu po odstavku 2. tega člena pa za obveznike II. poziva in za obveznike III. poziva;

k a r t o n š t. 2 pri podjetju, zavodu ali ustanovi, kjer je obveznik za-poslen, oziroma pri organu, ki hrani karton št. 3, če obveznik ni raz-porejen;

k a r t o n š t. 3 pri inspekciji dela pristojne banske uprave oziroma banske oblasti.

Poslovna knjižica služi nameščencu oziroma delavcu kot potna objava v kraj njegovega vojnega razporeda.

(4) Za osnovo kartonom služijo prijavnii listi.

(5) Obrazec za karton in prijavni list kakor tudi vse druge potrebne obrazce in način njihovega izpolnjevanja predpiše ministrstvo za socialno politiko in ljudsko zdravje sporazumno z ministrstvom za vojsko in mor-narico.

(6) Oblasti in podjetja, ki hranijo kartone, morajo voditi tudi imensko kazalo za kartone obveznikov, ki so pri njih v evidenci.

(7) Vsi ti kartoni se morajo skrbno hraniti in vzdrževati v pravilnem stanju.

Člen 69.

(1) Brž ko nastane kaka sprememba pri obvezniku, za katerega se vodi karton, vpiše podjetje, pri katerem je obveznik zaposlen, to spremembo takoj v karton, ki ga hrani podjetje, in v poslovno knjižico. Razen tega obvesti o tej spremembi tudi organe, ki hranijo kartona št. 1 in št. 3.

(²) Da bi bila ta poročila o spremembah enotna, se predlagajo po listu sprememb.

(³) Če prestopi obveznik iz enega podjetja v drugo, iz ene občine v drugo ali iz pristojnosti enega organa po členu 20. te uredbe v pristojnost drugega, se pošlje karton št. 2 temu podjetju, karton št. 1 pa organu po členu 20. te uredbe.

(⁴) Če obveznik umre ali se onesposobi, predloži pristojni organ o tem list sprememb; po njem se karton tega obveznika vloži v arhiv.

(⁵) Te spremembe se vpišejo hkrati tudi v edinični spisek, v katerega je obveznik vpisan, in pa v imensko kazalo za kartone.

B. Voditev glavnih spisikov

Člen 70.

(¹) Za vse obveznike II. in III. poziva, izvzemši tiste, za katere se osnujejo kartoni po členu 68. te uredbe, se vodijo radi natančne evidence teh obveznikov glavni spiski.

(²) Glavne spiske obveznikov II. poziva vodijo občine in sreska načelstva.

(³) Glavne spiske obveznikov III. poziva vodijo občine. Za učence vseh šol se vodijo ti spiski posebej.

(⁴) Občine osnujejo glavne spiske v dvojniku; enega obdržijo zase, drugega pa pošljejo pristojnemu občnemu upravnemu oblastvu prve stopnje, ki hrani te spiske za svojo rabo.

(⁵) Sreska načelstva sestavijo po dobljenih glavnih spiskih v dvojniku številčne preglede obveznikov II. oziroma III. poziva po odstavku 1. tega člena in ločeno po občinah, pozivih in vrsti poklica; en primerek obdržijo zase, drugega pa dostavijo pristojni banski upravi.

(⁶) Banske uprave si napravijo po številčnih pregledih, ki jih dobijo od srezov, v dvojniku številčne preglede obveznikov skupno po srezih tako kakor sreska načelstva in obdržijo en primerek zase, drugega pa predložijo pristojnemu ministrstvu.

(⁷) Banske uprave in uprava mesta Beograda vodijo številčne preglede dijakov po vseh šolah svojega območja, razen univerze. En primerek številčnega pregleda se dostavi ministrstvu, v čigar resor spada šola.

(⁸) Univerzitetni organi dostavijo številčne preglede dijakov po fakultetah neposredno ministrstvu za prosveto.

C. Voditev ediničnih spisikov

Člen 71.

(¹) Vsako podjetje, ki je določeno, da dela za potrebe državne obrambe, kakor tudi vsa državna podjetja, delavnice i. dr. vodijo svoj edinični spisek; vanj morajo biti vpisani vsi obvezniki pomožne vojske, ki so z vojnim razporedom določeni, da delajo od objave državne mobilizacije dalje pri tem podjetju. Stvar podjetij je, da izdelajo te spiske po navodilih pristojnega poveljstva vojaškega okrožja. Take edinične spiske osnujejo in vodijo vse tiste ustanove in organizacije, ki se sestavijo v pripravljenem, mobilnem in vojnem stanju za potrebe državne obrambe.

(²) Edinični spisek vsakega podjetja se izdela v dveh primerkih. Prvi primerk se hrani pri mobilizacijskem elaboratu podjetja, drugi pa pri pristojnem organu po členu 20. te uredbe.

(³) Edinični spisek podjetja je listina, po kateri se mora voditi in nadzirati vojni delovni raspored celokupne človeške delovne moči obveznikov in prevoznih in delovnih sredstev pomožne vojske, ki naj med pripravljenim, mobilnim in vojnim stanjem dela pri podjetjih za državno obrambo.

(⁴) V edinični spisek iz odstavka 1. se vpiše osebje podjetja v temle vrstnem redu: državni komisar podjetja, upravno osebje, direktor, inženirji, zdravniki, veterinarji, lekarnarji, kemiki, agronomi, poslovodje, skladiščniki, blagajniki, pisarji itd. Nato se vpišejo strokovni delavci, in sicer po oddelkih tvornice oziroma po delavnicah, po naravnem redu proizvodnje oziroma redu poslovanja v podjetjih. V vsakem oddelku se vpiše najprej njegov šef (vodja) s pomožnim osebjem, nato pa delavci. Če bi bilo število osebja-obveznikov enega podjetja večje od 1000, se sme poedinični spisek podjetja razdeliti v dva ali več ediničnih spiskov in ima tedaj vsak spisek svojo zaporedno številko in naziv (n. pr.: Edinični spisek št. 1 upravnega osebja podjetja .....). Glavno upravno osebje podjetja se vpiše tedaj v poseben edinični spisek podjetja.

(⁵) Na prvem listu vsakega ediničnega spiska podjetja mora biti pregled številčnega stanja vsega osebja, popisanega za mobilno stanje podjetja. Iz tega pregleda se mora jasno razvideti: koliko bi moralo biti osebja in koliko ga je dejansko vpisanega, koliko ga nedostaja ali koliko ga je odveč. Število dejansko vpisanega osebja kakor tudi tistega, ki ga nedostaja ali ga je odveč, se zapisuje v pregledu s svinčnikom.

Vsi podatki v ediničnem spisku podjetja se vpisujejo s črnilom.

Člen 72.

Edinični spiski se popolnjujejo takole:

(1) Popolnjevanje z osebjem:

a) Industrijska in obrtna podjetja se obračajo za popolnitev svojih ediničnih spiskov z zahtevo do pristojnega oskrbovalnega ministrstva, ki naloži, ko je preskusilo upravičenost zahteve, svojemu organu, odrejenemu po členu 20. te uredbe za poimensko razporejanje obveznikov I. poziva, naj zahtevi ugodi. Popolnjeno zahtevnico vrnejo ti organi podjetjem.

b) Rudarska in topilniška podjetja pošiljajo zahteve za popolnitev svojih ediničnih spiskov pristojnemu rudarskemu glavarstvu. Rudarska glavarstva odredijo, ko so preskusila upravičenost zahtev, naj se zahtevam ugodi. Če v pristojnosti rudarskega glavarstva ni obveznikov, ki se zahtevajo, predložijo rudarska glavarstva zahtevnico ministrstvu za gozdove in rudnike radi ugoditve.

c) Železniška, plovbena, ladjedelska in poštno-telegrafsko-telefonska podjetja in delavnice predlagajo zahteve za popolnitev svojih ediničnih spiskov pristojnim direktijam iz člena 20. te uredbe, ki ravnaajo z zahtevami kakor armadni industrijski odbori; kjer ni obveznikov, da bi se z njimi popolnili edinični spiski, se obračajo za njih popolnitev do svojega pristojnega ministrstva.

č) Ministrstva ugodijo zahtevam za upravno in strokovno osebje in strokovne delavce, svoje pristojnosti; za primanjkljaj pa se obračajo do ministrstva za socialno politiko in ljudsko zdravje. To ustreza zahtevam po obveznikih I. poziva, ki so mu na razpolago, iz podjetij, ki niso določena, da bi delala za potrebe državne obrambe, ali izmed obveznikov svobodnih poklicov.

(²) Zahteve se sestavljajo po priloženem obrazcu št. 5 in se morajo hitro popolniti.

(³) Popolnjevanje s prevoznimi in delovnimi sredstvi:

Za popolnitev ediničnih spiskov s prevoznimi in delovnimi sredstvi vložijo podjetja vseh ministrstev svoja zahtevanja, in sicer:

a) za popolnitev z živalmi, vprežnimi in motornimi vozili pri pristojnem poveljstvu armadnega oblastva, ki odredi popolnitev preko pristojnega poveljstva vojaškega okrožja;

b) za popolnitev s plovnimi sredstvi pri ministrstvu za vojsko in morarico, ki naloži popolnitev pristojnemu šefu vojaške delegacije pri direkciji rečnega ali pomorskega prometa;

c) za popolnitev s stroji, pripravami in orodjem pri pristojnem sreskem načelstvu ali banski upravi, ki odredi, da izvrši popolnitev pristojna občina.

(⁴) Zahtevam se mora ustrezati kar najhitreje.

(⁵) Organi, določeni po členu 20. te uredbe, morajo ob popolnjevanju ediničnih spiskov gledati, da se vzamejo za popolnitev najprej obvezniki, ki so zaposleni pri istem podjetju, nato obvezniki iz bližnje okolice podjetja, če bi jih iz te okolice ne bilo dovolj, pa iz bližnjih podjetij, ki so manj važna za državno obrambo ali ki niso določena, da bi delala za državno obrambo, po potrebi pa tudi iz bolj oddaljenih podjetij ali iz daljnje okolice.

(⁶) Vse spremembe v ediničnem spisku sprožijo uprave podjetja za obveznike I. poziva, ki delajo pri njih, banovinske inspekcije dela in pa organi, določeni po členu 20. te uredbe, brž ko za spremembo zvedo.

Člen 73.

Za delovne edinice II. poziva iz člena 42. in za delovne edinice III. poziva iz odstavka 2. člena 60. te uredbe osnujejo in vodijo pristojne občine navadne spiske s podatki iz ediničnega spiska.

Člen 74.

Posle zaradi evidence spiskov morajo opravljati občine redno in pravočasno. Nadzor nad tem poslom vršijo nadzorna oblastva prve stopnje.

V. POGlavJE

ORGANIZACIJA DEL Z EDINICAMI POMOŽNE VOJSKE

Člen 75.

(¹) Vsako delo, ki se mora opraviti za državno obrambo z organizirano silo pomožne vojske, mora biti dobro pripravljeno in organizirano po preišljenem načrtu tako v strokovnem pogledu ob gospodarstveni uporabi človeške in živalske moči, strojev, priprav, orodja in vseh drugih po-

možnih tehničnih sredstev kakor tudi glede vzdrževanja, nastanitve in zdravljenja obveznikov in živali v času, dokler delo traja.

(²) Dela edinic pomožne vojske vodijo strokovni organi tiste uprave, ki ta dela izvajajo.

(³) Organi, ki vodijo dela, morajo paziti zlasti na psihološko stran obvezancev: da se pri obvezancih vedno vzdržuje dobra volja in razpoloženje za delo in prepreči škodljiva propaganda.

(⁴) Nadzor nad delom edinic pomožne vojske vršijo vsa nadrejena oblastva, v katerih pristojnosti se dela pomožne vojske izvajajo. Razen tega ima ministrstvo za vojsko in mornarico pravico, da nadzira po svojih organih vse delo pomožne vojske.

Člen 76.

Oblastva, ki obveznike pomožne vojske neposredno vpoklicujejo na delo s prevoznimi in delovnimi sredstvi ali brez njih, morajo obveznikom pravočasno sporočiti: čas, kdaj naj odidejo z doma, kraj, kjer naj delajo, in kakšne posle naj delajo, kdaj in komu naj se v delovnem kraju javijo, koliko časa približno bo trajalo delo, koliko obrokov hrane naj vzemó s seboj za sebe in za svoje živali, kakor tudi koliko osebne opreme naj vzamejo s seboj, da se zagotovita njih prehrana in nastanitev, dokler ne dosepejo na delovni kraj.

VI. POGlavJE

Vojaška sila kot delovna moč

Člen 77.

(¹) Če v pripravljenem, mobilnem ali vojnem stanju razmere to dopuščajo, se uporabljajo z odobritvijo vrhovnega poveljništva za dela, ki so velikega pomena za državno obrambo in če ni druge delovne moči, začasno tudi obvezniki ter živali in vozila vojaške sile v določenem številu, najprej iz rezervne vojske v skrajni sili pa tudi iz operativne vojske.

(²) Ta delovna moč se uporablja s svojimi starešinami vred.

(³) To vrsto delovne moči organizira, oskrbuje in razporeja na delo po svojih organih v zaledju ministrstvo za vojsko in mornarico, na bojišču pa vrhovno poveljništvo (poveljništvo njegovega ozadja).

VII. POGlavJE

Kazenske določbe

Člen 78.

(¹) Državni ali samoupravni organ, ki za vojne nevarnosti kakor tudi v mobilnem ali vojnem stanju ne izvrši natančno in ob času naredbe civilnega ali vojaškega oblastva, ki se nanaša na voditev evidence o pomožni vojski, na pripravljalne ukrepe za mobilizacijo pomožne vojske in na opravo mobilizacije, se kaznuje z zaporom najmanj šestih mesecev ali z robijo. Če stori to v rednem stanju, se storilec kaznuje z zaporom od tridesetih dni do dveh let.

(²) Državni ali samoupravni organ, ki za vojne nevarnosti, v mobilnem ali vojnem stanju opusti ali zanemari, da bi izvršil svojo dolžnost, ki mu je naložena s to uredbo glede voditve evidence o pomožni vojski in

odrejanja pripravljalnih ukrepov za njeno mobilizacijo kakor tudi glede oprave mobilizacije pomožne vojske, ali ki ne izvrši svoje dolžnosti po tej uredbi natančno in ob času, se kaznuje z zaporom. Če stori to v rednem stanju, se kaznuje z zaporom do enega leta.

(³) Za dejanja iz odstavkov 1. in 2., storjena iz malomarnosti, se kaznuje storilec z zaporom do šestih mesecev.

Člen 79.

(¹) Državni in samoupravni organi kakor tudi obvezniki pomožne vojske, ki izdajo ali priobčijo nepoklicani osebi načrte ali podatke o delih za državno obrambo, ki jih je označilo pristojno oblastvo za tajne in ki so jim po službi ali zaradi dela zaupani ali so jih drugače doznali, se kaznujejo s strogim zaporom najmanj šestih mesecev. V hujših primerih in tudi če je dejanje storjeno za vojne nevarnosti, v mobilnem ali vojnem stanju, se kaznuje storilec z robijo.

(²) Če se je to sporočilo dalo tujemu oblastvu ali osebi, o kateri je storilec vedel ali moral vedeti, da je zaupnik tujega oblastva, se kaznuje z robijo najmanj petih let. V posebno hudih primerih se kaznuje storilec s smrtjo ali z dosmrtno robijo.

(³) Poskus dejanja iz odstavka 1. in 2. se kaznuje.

(⁴) Po odstavku 1. se kaznuje tudi, kdor priskrbi podatke ali načrte, označene v odstavku 1., ali jih dozve radi priobčitve ali izročitve tujemu oblastvu ali njegovemu zaupniku, kakor tudi kdor take podatke ali načrte, katere je po naključju doznal, priobči tujemu oblastvu ali njegovim zaupnikom.

(⁵) Kdor stori dejanje iz odstavkov 1., 2. in 4. iz malomarnosti, se kaznuje z zaporom.

Člen 80.

(¹) Kdor pomaga vohonom ali zaupnikom tujega oblastva pri priskrbi podatkov o delih za državno obrambo ali jih v ta namen skriva, se kaznuje s strogim zaporom najmanj šestih mesecev.

(²) Kdor to stori za vojne nevarnosti, v mobilnem ali vojnem stanju, se kaznuje z robijo.

(³) Poskus se kaznuje.

Člen 81.

(¹) Obvezniki pomožne vojske, ki v pripravljenem, mobilnem ali vojnem stanju, če so določeni za dela za državno obrambo, izvzemši dela v državnih in drugih zavodih ali podjetjih, določenih za državno obrambo (člen 23. zakona o državni obrambi), stavkajo ali pripravljajo stavko ali druge nagovarjajo ali z besedami, pretljivo ali drugače k stavki nasnavljajo, kakor tudi če s sabotažo ali pasivno rezistenco pravilen tek njim poverjene službe ali dela ovirajo, se kaznujejo z robijo.

(²) Enako se kaznuje tudi, kdor koli pripravlja stavko obveznikov pomožne vojske, označenih v odstavku 1., ali jih nasnavlja k stavki, sabotaži ali pasivni rezistenci.

Člen 82.

(¹) Kdor ne izvrši zakonitih naredb pristojnih oblastev, ki se nanašajo na pripravljalne ukrepe za mobilizacijo pomožne vojske, ali kdor odreče ali dá netočne podatke ob popisovanju živali, prevoznih sredstev, strojev,

priprav in orodja za potrebe pomožne vojske, se kaznuje z zaporom do dveh let in denarno do 5000 dinarjev.

(²) Obveznik pomožne vojske, ki se v pripravljenem, mobilnem ali vojnem stanju ne odzove pozivu pristojnega oblastva za službo pri pomožni vojski, izdanemu po določbah te uredbe, se kaznuje s stroгим zaporom najmanj šestih mesecev in denarno do 10.000 dinarjev.

(³) Enako se kaznuje tudi, kdor se upira naredbam pristojnih oblastev glede privedbe živali, prevoznih sredstev, priprav, strojev in orodja za potrebe pomožne vojske.

Člen 83.

(¹) Obvezniki pomožne vojske in njihovi delodajalci, ki po predpisih te uredbe ne prijavijo ob času pristojnemu oblastvu spremembe kraja zaposlitve ali vrste opravila ali druge spremembe, kakor tudi tisti obvezniki pomožne vojske, ki po nastopu mobilnega ali vojnega stanja spremenijo kraj svoje zaposlitve ali svoje opravilo, ne da bi to prijavili pristojnim oblastvom, se kaznujejo z zaporom do dvajsetih dni ali denarno od 100 do 1000 dinarjev.

(²) Te kazni izrekajo občna upravna oblastva prve stopnje.

Člen 84.

Če odgovorni lastniki ali upravitelji podjetij, ki so določena, da delajo za državno obrambo, ne vodijo redno ediničnih spiskov po členih 71. in 72. te uredbe ali ne poskrbijo za pravočasno popolnitev delovne moči, prevoznih in delovnih sredstev, se kaznujejo denarno od 5.000 do 100.000 dinarjev.

SAMARIJANSKI TEČAJ P. G. Č. JEZERO IN PODPEČ

Prostovoljni gasilski četi Jezero in Podpeč (župa Ljubljana-okolica) sta skupno priredili samarijanski tečaj, ki je trajal nad 60 ur, katerega zaključek je bil 26. maja obenem s samarijansko akademijo v Gasilskem domu.

Tečaj je vodil šolski upravitelj tov. Schein Štefan, ki je imel tudi večino predavanj, poleg tega pa je predaval tudi g. De Reggi, okrožni zdravnik iz Iga.

Izpite je položilo vseh 20 prijavljenih samarijank, in sicer iz p. g. č. Podpeč, iz p. g. č. Jezero pa 11. — Uspeh pri izpitih je bil razveseljiv. Z odličnim uspehom je položilo 6, s prav dobrim 13, ena pa z dobrim. Iz uspeha je razvidno, da so bila predavanja poljudna, ker so naša podeželska dekleta sicer težko tvarino dobro razumela.

KNJIGA O PROTILETALSKI ZAŠČITI

Prve dni meseca junija je izšla v Ljubljani prva popolna slovenska knjiga o zaščiti pred letalskimi napadi, imenovana »Protiletalska knjiga«. Knjiga je tiskana v priročni obliki (mala osmerka) ter obsega 200 strani s tridesetimi slikami, barvno priložo letalskih znakov važnejših držav in tabelo o bojnih strupih in plinih ter prvi pomoči.

Knjiga kot prva v vsej jugoslovanski literaturi skupno obravnava v poljudni, vendar popolni obliki tako pravno in organizativno kakor tudi tehnično praktično stran te najnovejše obrambne panoge, ki zadeva tudi prav vse plasti prebivalstva. V njej pa so tudi praktični primeri za izvajanje raznih predpisov in tudi najnovejših naredb iz področja protiletalske zaščite.

Knjiga se dobi v vseh večjih knjigarnah ali pa neposredno pri »Banovinski zalogi šolskih knjig in učil«, Ljubljana, Slomškova ulica. Cena je zelo nizka, za določene odjemalce pa so predvideni še posebni popusti. Knjigo toplo priporočamo!

Kar je posebej omembe vredno pri omenjeni knjigi, je dejstvo, da obravnava vse obdelane probleme na čisto sodobni, moderni način, oziraje se predvsem na realne potrebe sedanje protiletalske zaščite, kakršne so se pojavile v vojnah lanskega in letošnjega leta. Zato v knjigi ni mesta onim — večkrat tudi protislovnim — pravljičam iz prvih dob protiletalske zaščite, ki so še do nedavna begale vse one, ki so se resno pričeli baviti s temi težavnimi vprašanji. Namen knjige, ki obstoja v tem, da slovenskemu čitatelju poda pravilno sliko sedanje zaščite pred letalskimi napadi, pa je najlepše razviden iz besed gospoda bana, ki je knjigi napisal uvod, iz katerega posnemamo glavne misli:

»Zaradi načrtno izvajanih napadov iz zraka, ki ogražajo in uničujejo življenje ljudi in njih imovino, da, cela mesta, naselja in važne naprave, se danes ne nahaja v boju samo vojska napadene države, ampak v nekem oziru vse njeno prebivalstvo. V obrambi v zaledju mora zaradi tega z vojaško silo sodelovati tudi civilno prebivalstvo po vnaprej določeni organizaciji — v protiletalski zaščiti, ki je svojevrsten del celotne obrambe v zaledju.

Orisati in razložiti vse panoge in metode protiletalske zaščite, ki so jih podala izkustva iz za zadnjih vojn in znanstveni izsledki, je namen te knjige. Po obsegu obdelane snovi se tedaj ta knjiga loči od drugih slovenskih knjižnih izdaj, ki se v njih obravnavajo le posamezne naloge zaščite proti napadom iz zraka.

Knjiga je pisana poljudno, a vendar v skladu z zadnjimi znanstvenimi dognanji in ob upoštevanju sedaj veljavnih zakonitih predpisov. Prebivalstvu naj nudi vsa potrebna pojasnila in navodila v protiletalski zaščiti, učnemu osebju in predavateljem bodi kažipot ob podajanju pouka in sestavljanju predavanj, oblastva in uradi sami naj črpajo iz knjige potrebno

pobudo za delo, a na drugi strani tudi razlago za sporna pravna in druga vprašanja iz tega področja.«

Res si moramo namreč priznati, da je v našem narodu še mnogo napčnih naziranj in domnev o pravem bistvu protiletalske zaščite in to, žal, tudi med tistimi, ki so imeli možnost, na določenih tečajih poučiti se o vsej obilici problemov, ki sestavljajo protiletalsko zaščito. Morda krivda tem neuspehom ni ležala v premajhni pozornosti ali v nezanimanju tečajnikov, temveč mogoče tudi v nesodobnih in zastarelih nazorih predavateljev, ki so pač zadnja leta razvoja letalskega orožja in protiletalske obrambe hote ali nehote prezrli. Toda take nepravilne razlage in neustrezajoča navodila so se s tem tudi razširjala med prebivalstvo. Tako se je v nekaterih — k sreči osamljenih — primerih s tem ustvarjala neka zmes popolne nevednosti in polovične izobrazbe o predmetu. Kakor je tak pojav že sam po sebi v vsakem primeru škodljiv, je posebno v zaščiti pred napadi iz zraka tembolj nevaren.

Z izdajo knjige kralj. banske uprave pa so k sreči minuli časi, ko so posamezni laži-strokovnjaki vsak po svoje mogli tolmačiti izredno važna vprašanja protiletalske zaščite, ne da bi se pri tem zavedali odgovornosti pred narodom in državo. Z izdajo pričujoče knjige, ki so jo po naročilu kralj. banske uprave spisali naši najboljši strokovnjaki, pa je vsakemu zainteresentu podana možnost p r a v i l n o se poučiti o vseh bistveno važnih vprašanjih zaščite pred letalskimi napadi v smislu že navedenih besed gospoda bana iz uvoda knjige.

V knjigi je upoštevano in pravilno tolmačeno tudi vse državno zakonoslovje tega področja, orisani so nameni in naloge krajevnih odborov za zaščito pred letalskimi napadi (o katerih še danes v podeželju vlada precejšnja nejasnost v posameznih občinah), obravnavano je vprašanje obveznosti gradnje zaklonišč, dalje so upoštevani in tolmačeni vsi predmetni razpisi kralj. banske uprave v kolikor so načelne važnosti. Pripomniti je, da je že točno tolmačena tudi najnovejša naredba gospoda bana o zatemitvi, ki smo jo na tem mestu priobčini v 6. številki letošnjega leta.

V naštevanje točne vsebine se na tem mestu ne moremo poglobljati, omenjeno naj bo le toliko, da se v knjigi na lahko razumljiv, a vendar strokovno pravilen način vrste vsa poglavja iz protiletalske zaščite. Knjiga vsebuje večje število sestavkov na 200 straneh male osmerke (priljubljen žepni format!), tiskana je na finem brezlesnem papirju in ima ovitek iz trpežnega, vpogljivega materiala. Tekst izpopolnjuje 30 poučnih in aktualnih slik in risb iz domačih in tujih virov. Te ilustracije morejo s pridom uporabljati tudi predavatelji pri projekcijah z aparati za neprozorne slike (tkzv. episkopi). Knjigo izpopolnjuje priložena tabela o sestavi in učinkih bojnih strupov in plinov ter o prvi pomoči pri zastrupljenju. Prav koristno pa utegne služiti barvana dvostranska priloga z barvnimi oznakami vojnih letal nekaterih važnejših držav. Knjigi je končno radi večje preglednosti priključeno tudi podrobno kazalo, posebno kazalo slik in pa seznam uporabljenega slovstva.

O knjigi so se najvišji predstavniki oblastev in ustanov ter posamezni strokovnjaki zelo laskavo izrazili, zelo ugodno pisane ocene pa so tudi prinesli nekateri dnevniki v svojih literarnih rubrikah. Nadvse pomembna in merodajna pa je ocena naše najvišje institucije s področja protiletalske

zaščite, t. j. štaba teritorialne zračne obrambe, direkcije za pasivno zaščito v Beogradu, katere glavna izvajanja prinašamo tu v prevodu:

»... Ob priliki pregleda poslane knjige s strani strokovnjakov tu-kajšnje direkcije je ugotovljeno: da je ista pisana strokovno, v lahko dostopnem slogu in da temelji na obstoječih zakonitih predpisih ter da je kot taka zelo koristna. Želeti je, da se knjiga v kar največjem številu razpeča po vsej dravski banovini in to po ceni, ki bi bila dostopna tudi prebivalstvu slabšega gmotnega položaja.«

Iz vsega gornjega izhaja, da bi bilo docela odveč pisati še kake ocene ali nadaljnja priporočila za knjigo, ki je v vsem jugoslovanskem tovrstnem slovstvu tako po kvaliteti kakor tudi opremi in nizki ceni res edinstvena. Vsekakor pa naj oni, ki si žele zavarovati svoje domove ali celo oni, ki opravljajo kakršno koli delo s področja protiletalske zaščite, čimprej posežejo po novi knjigi, ker se z ozirom na veliko zanimanje število še nerazprodanih izvodov po knjigarnah in v komisijski zalogi stalno in hitro krči.

NAVODILA ZA KEMIJSKO SLUŽBO ODDELKOV PROTILETALSKE ZAŠČITE

Medtem ko so na tem mestu že izčrpno obravnavana navodila ter Pravilnik o gašenju požarov in ko je v nekaterih zadnjih številkah »Gasilca« bila obravnavana tudi zdravstvena, oziroma samarijanska služba, potrebna za primer letalskih napadov, manjkajo širokemu krogu čitateljev skoraj docela navodila za izvrševanje kemijske službe v okviru protiletalske zaščite. Pod kemijsko službo je razumeti vsa opravila in postopke, ki se nanašajo na ugotavljanje in uničevanje bojnih strupov in plinov. Ker posamezni krajevni odbori posebno v podeželju v delokrog svojih zaščitnih edinic uvajajo tudi nekake kemijske oddelke, katerih članstvo v veliki večini primerov prav pomanjkljivo pozna svoje dolžnosti v tem delokrogu. Da se temu članstvu orišejo vsaj glavne smernice njihovega delovanja, bomo v nadaljevanjih priobčili ves Pravilnik, II. del, ki na podlagi uredbe o zaščiti pred letalskimi napadi usmerja tudi kemijsko službo v okvirju zaščitnih oddelkov pasivne zaščite.

Hranilnica Dravske banovine

Centrala: Maribor

Podružnica: Celje

Sprejemamo vloge na hranilne knjižice in tekoči račun proti najugodnejšemu obrestovanju. Dajemo vsakovrstna posojila. Izvršujemo vse v denarno stroko spadajoče posle točno in kulantno. — Za vse vloge pri nas jamči Dravska banovina z vsem svojim premoženjem in vso davčno močjo.

PRAVILNIK O ZAŠČITI PRED LETALSKIMI NAPADI*

II. DEL

KEMIJSKA SLUŽBA

A. Izdelava in lastnosti bojnih strupov

1. Dušljivci

V skupino dušljivcev spadajo: klor, fosgen, difosgen, klorpikrin (tudi solzivec) itd.

Klor — Cl_2

Klor se je v svetovni vojni razen za izdelavo posameznih bojnih strupov tudi sam uporabljal kot bojni strup, in sicer za napadanje s strupenimi valovi.

Pridobivanje. Industrijsko se pridobiva klor v velikih množinah kot stranski produkt pri izdelovanju natrijevega hidroksida z elektrolizo natrijevega klorida.

So pa še drugi načini pridobivanja klora, ki se dandanes skoraj ne uporabljajo več.

Lastnosti. Pri navadni temperaturi in normalnem tlaku je klor plin zelenkasto-rumene barve in ostrega, dušljivega vonja. Pod pritiskom 6'8 atmosfer in pri temperaturi $+21^\circ\text{C}$ oziroma normalnem pritisku in temperaturi $-33'6^\circ\text{C}$ se vtekočini.

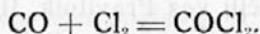
Tekoči in suhi klor pod pritiskom 6—8 atmosfer ne najeda železa in se zato (pod tem pritiskom) hrani in prenaša v jeklenih posodah (bombah).

Afiniteta klora do vodika je tako velika, da napada organske spojine in jim odvzema vodik.

Strupenost klora. Če se vdihava 10 minut zrak, ki v 1 m^3 vsebuje 3 g klora, je smrt neizogibna.

Fosgen — COCl_2

Pridobivanje. Fosgen nastaja s spajanjem ogljikovega monoksida in klora v prisotnosti aktivnega oglja kot katalizatorja:

Reakcija poteka pod vplivom sončne svetlobe, kar je dalo spojnini tudi ime.

Lastnosti. Fosgen je brezbarvna tekočina, ki vre pri $8'2^\circ\text{C}$ in ima pri -13°C hlapni tlak 335 mm.¹ Vonj fosgena spominja na vonj pognojenega zemljišča, na zelena jabolka, na trohnenje organskih snovi.

V prisotnosti vode se fosgen raztvaja v ogljikov dioksid in solno kislino.² Hrani in prenaša se v jeklenih posodah, kjer je pod pritiskom 1'5—2 atmosfer.

Čez zemljišče, zastrupljeno s fosgenom, se more brez nevarnosti iti šele po nekoliko urah.

* Službeni list kralj. banske uprave dravske banovine, kos 21, št. 102, str. 241, z dne 13. marca 1940.

¹ Pri temperaturi 20°C pa znaša hlapni tlak 1173 mm.

² Po enačbi $\text{COCl}_2 + \text{H}_2\text{O} = \text{CO}_2 + 2\text{HCl}$.

Smrtna koncentracija za človeka je 45 mg fosgena na 1 m³ zraka, če jo 10 minut vdihava.

Triklorometilkloroformiat — Cl · COOCCl₃ (Difosgen)

Pridobivanje. Difosgen se industrijsko izdeluje s kloriranjem metilformiata ali metilkloroformiata ob temperaturi pod 80° C.

Lastnosti. Difosgen je brezbarvna tekočina, dražljivega vonja. Pri normalnem pritisku (750 mm) vre pri 127° C, hlapni tlak pri 20° C pa znaša 4 mm.³

Difosgen se hidrolizira pri nizki temperaturi počasi, v toploti pa hitro, kakor tudi ob prisotnosti alkalij, tvoreč pri tem ogljikov dioksid in solno kislino.

Smrtna koncentracija. Če vdihava človek 10 minut zrak, ki vsebuje 50 mg difosgena v 1 m³, je smrt neizogibna.

Klorpikrin — CCl₃NO₂

Pridobivanje. Klorpikrin se pridobiva iz natrijevega pikrata in klorovega apna.

Lastnosti. Klorpikrin je brezbarvna tekočina, katere vrelišče je pri normalnem pritisku 113° C, hlapni tlak pri 20° C pa 19 mm.⁴ Vonj klorpikrina je dokaj značilen — spominja na vonj hrena ali na medene kolače, če je koncentracija majhna.

V vodi je slabo topen, lahko pa v alkoholu in glavnih organskih topilih.

Ob segrevanju razpade na fosgen in nitrosilklorid.

Na odprtem prostoru se drži okoli 3 ure, v gozdnih predelih pa tudi po 12 do 15 ur.

Smrtna koncentracija. Če vdihava človek 20 minut zrak, ki vsebuje 100 mg klorpikrina v 1 m³, je smrt neizogibna.

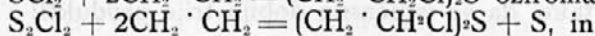
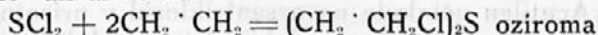
2. Mehurjevci

V to skupino spadata diklordietilsulfid (iperit) in monoklorvinildiklorarsin (lewisit).

Diklordietilsulfid — (CH₂ · CH₂Cl)₂S

Pridobivanje. Iperit se pridobiva v industriji na dva načina:

1. po pospešenem postopku, da se etilen veže na žveplov mono- ali diklorid:

2. po nemškem postopku z esterifikacijo thiodiglikola s (plinastim) klorovodikom.

Lastnosti. V popolnoma čistem stanju je iperit brezbarvna bistra tekočina oljnatega videza in skoraj brez vonja. Tehnični produkt pa je

³ Prav: 10'3 mm Hg [po Sartoriju (1939)].

⁴ Prav: 16'9 mm Hg [po Sartoriju (1939)].

temnorumene do rjave barve, z vonjem, ki spominja na gorčico, čebulo in česen.⁵

V vodi je iperit le malo topen; pri dotiku z vodo hidrolizira:⁶

Iperit je topen v alkoholu, etru, acelonu, benzolu, kloroformu in v nevtralnih masteh; slabo topen pa je v tekočem parafinu in vazelinu. Postopoma se topi tudi v gumiju in kavčukan in prehaja skozi usnje, lanene tkanine, volno in bombaž.

Z učinkovanjem klora in klorovega apna na iperit se tvorijo klorirani derivati, ki so (toksično) neaktivni.⁷

Oksidacijska sredstva (kalijev permanganat, vodikov dioksid, ozon itd.) oksidirajo iperit v sulfoksid in sulfon. Ta poslednji ima lastnosti mehurjevcev.

Za polnitev granat se uporablja pogosto iperit z dodatkom tetraklorogljika, klorbenzola ali nitrobenzola v 10, 20 in 30% količini. S tem se točka strjevanja iperita zniža in iperitna zmes tudi pozimi pri nizki temperaturi ne preide v trdno obliko oziroma ne kristalizira.

Po uporabljenem topilu in po jakosti eksplozije se iperit ali razprši v oblake plina, ki se v obliki megle držijo pri tleh in so zelo obstojni proti vlagi, ali pa se porazdeli v fine, drobne kapljice, tkzv. »iperitno roso« (ki pada k tlom).

Plinasti oblaki iperita se pri mirnem vremenu držijo na odprtem prostoru okoli 6 ur.

Iperitna rosa pa se v obliki finih, drobnih kapljic drži po zemlji, travi, grmovju itd. Ta iperitna rosa je zelo obstojna; vlaga in slab dež je ne moreta popolnoma uničiti, marveč le močan dež in sneg. Pri zelo toplem in suhem vremenu se drži do 24 ur, v hladnem celo 7 do 10 dni, ob močnem deževju pa 2 do 3 dni. Na krajih, ki so zavarovani pred vetrom, in ob hladnem vremenu se obstojnost podaljša tudi na en mesec in še več, v zaprtih prostorih in kletah pa celo na leto dni.

Smrtna koncentracija. Po ameriških podatkih je smrt, če se vdihava 30 minut zrak, ki vsebuje v 1 litru 0,07 mg iperita,⁸ neizogibna.

Monoklorvinildiklorarsin — $(\text{CHCl} : \text{CH})\text{AsCl}_2$

[Amerikanci so to snov imenovali Lewisit (izg.: luizit).]

Ob koncu svetovne vojne je bil Lewisit izdelan v Ameriki za vojne namene, vendar pa ni bil uporabljen.

Pridobivanje. Acetilen učinkuje na arsen triklorid v prisotnosti aluminijevega triklorida tako, da se istočasno dobijo trije produkti:

⁵ Pri temperaturi 14°C preide iperit v trdno stanje ter kristalizira; vre pri 217°C. Hlapni tlak je zelo majhen in znaša pri 20°C le 0,115 mm živosrebrnega stebra.

⁶ V thiodiglikol in solno kislino po navedeni enačbi.

$(\text{CH}_2 \cdot \text{CH}_2\text{Cl})_2\text{S} + \text{CaOCl}_2 = (\text{CH}_2 \cdot \text{CH}_2\text{Cl})_2\text{S} \cdot \text{O} + \text{CaCl}_2$. Obenem uhajajo klorovodik, pare iperita in nekateri produkti, katerih kemizem še ni docela ugotovljen. Reakcija je močno eksotermna.

⁷ Verjetno se vrši sledeča reakcija:

⁸ Oziroma: 70 mg iperita v 1 m³ zraka.

(CHCl : CH)AsCl₂ — lewisit I,
(CHCl : CH)₂AsCl — lewisit II,
(CHCl : CH)₃As — lewisit III.

Te tri spojine je mogoče eno od druge razstaviti z destilacijo ali pa jih s segrevanjem z arsen trikloridom ob 200°—220° C izpremeniti v lewisit I, ki je od vseh treh najučinkovitejši kot bojni strup.

L a s t n o s t i. Lewisit I je olju podobna brezbarvna ali rahlo rumena tekočina z vreliščem pri 190° C ob normalnem pritisku, hlapni tlak pri 20° C pa znaša 0'395 mm. Lewisit I je topen v običajnih organskih topilih; ne topi pa se niti v vodi niti v razredčenih kislinah, temveč razpada s hidroliziranjem.

Kakor iperit tako tudi lewisit prehaja skozi kavčuk in tkanino. Oksidanti uničujejo lewisit I.

Lewisit I učinkuje kot mehurjavec in kot arsini.⁹

3. Solzivci

V skupino solzivcev spadajo: kloracetofenon, bromacetone, brombenzilcianid, benzilbromid idr.

Kloracetofenon — C₆H₅ · CO · CH₂Cl

P r i d o b i v a n j e. Kloracetofenon se dobiva s kloriranjem acetofenona v prisotnosti svetlobe kot katalizatorja, dobljeni produkt pa se nato frakcionirano destilira.

L a s t n o s t i. Kloracetofenon je trdna kristalna snov, ki je v čistem stanju brez barve, s tališčem med 54°—95° C in hlapnim tlakom 0'0028 mm pri 0° C. Topi se v vseh organskih topilih, v vodi pa le neznatno. Je zelo obstojna spojina in se more mešati z eksplozivi, ne da bi razpadla (t. j. pri eksploziji).

Vsebnost 0'3 mg kloracetofenona v 1 m³ zraka zadostuje, da povzroči solzenje.

Bromacetone — CH₃ · CO · CH₂Br

P r i d o b i v a n j e. Bromacetone se dobiva z bromiranjem acetona.

L a s t n o s t i. (Čisti) bromacetone je brezbarvna tekočina z vreliščem pri 126° C in s hlapnim tlakom 9 mm pri 20° C. V vodi je slabo topen, lahko pa v alkoholu, etru in ostalih organskih topilih. Če stoji, razpada, tudi če je v zaprti posodi.

Zmes bromacetona in kloracetona so nazivali martonit.

Vsebnost 1'5 mg bromacetona v 1 m³ zraka zadostuje, da povzroči solzenje.

Benzilbromid — C₆H₅ · CH₂Br

P r i d o b i v a n j e. Benzilbromid se dobiva iz toluola in broma v prisotnosti sončne ali električne svetlobe. Po bromiranju se produkt destilira.

L a s t n o s t i. Benzilbromid je brezbarvna tekočina, značilnega, skoraj prijetnega vonja, z vreliščem pri 198° C. Zelo je obstojen in malo hlapen. V vodi je malo topen, zelo malo pa v alkoholu, etru, masteh in topilih za masti.

⁹ Smrtna koncentracija znaša po Vedderju 48 mg na 1 m³ zraka, če se vdihava 30 minut.

Vsebnost 4 mg benzilbromida v 1 m³ zraka zadostuje, da povzroči solzenje.

Brombenzilcianid — C₆H₅ · CHBrCN

Pridobivanje. Brombenzilcianid se pridobiva iz broma in benzilcianida v prisotnosti sončnih ali ultravioletnih žarkov.

Lastnosti. Čisti produkt brombenzilcianida je kristalna snov rumene barve, tehnični pa je zlatorjava (oljnata) tekočina. Na zraku je zelo obstojen, v prisotnosti vode pa počasi razpada. Na odprtem prostoru se drži več kot dva dni, v gozdnatih predelih 7 dni, še dalj pa v zaprtih prostorih. Ker najeda železo, se morajo s tem strupom napolnjeni projektili predhodno obložiti s svincem. Brombenzilcianid je učinkovitejši od kloroacetofenona.¹⁰

Vsebnost 0,3 mg brombenzilcianida v 1 m³ zraka zadostuje, da povzroči solzenje.

4. Kihavci — arsini

V skupino kihavcev spadajo difenilklorarsin, difenilcianarsin, difenilaminklorarsin in drugi.

Difenilklorarsin — (C₆H₅)₂AsCl

Pridobivanje. Difenilklorarsin se more dobivati iz trifenilarsina in arsentriklorida.

Lastnosti. (Čisti) difenilklorarsin ima videz trdne kristalne mase belorumenne barve.¹¹ V vodi se topi le malo, lahko pa v običajnih organskih topilih, dalje v fosgenu in klorpikrinu. V dotiku z vodo hitro razpada. Pri segrevanju sublimira in se hlapi, nastali med segrevanjem, zgostijo v trdne delce ultramikroskopske velikosti — tvori se aerosol.

Prehod čez zemljišče, zastrupljeno s tem strupom, je čez nekaj ur brez nevarnosti.

V koncentraciji 1—2 mg difenilklorarsina v 1 m³ zraka more človek vzdržati brez maske le 1 minuto.

Difenilcianarsin — (C₆H₅)₂AsCN

Nemci so to snov nazivali Clark II.

Pridobivanje. Difenilcianarsin se dobiva iz difenilklorarsina in natrijevega cianida.

Lastnosti. V čistem stanju je difenilcianarsin brezbarvna kristalna snov¹² z vreliščem pri 360° C ob atmosferskem pritisku.¹³ Ima značilen vonj po grenkih mandeljnih in česnu. V vodi je skoraj netopen, zelo lahko pa se topi v masteh in organskih topilih. Je dokaj obstojen, vendar pa v prisotnosti atmosferske vlage razpada, in sicer pri navadni temperaturi počasi, pri višji pa hitreje. Na terenu se drži 2 do 3 ure. To je do sedaj najmočnejši znani kihavec.

¹⁰ Pač pa je benzilcianid zelo občutljiv za učinek visoke temperature, ki se razvija ob eksploziji.

¹¹ S tališčem 41° C in vreliščem pri 333° C. Hlapni tlak pri 20° C znaša 0,0005 mm, pri 75° C pa 0,0275 mm. Tehnični produkt je težko tekoča tekočina temnorjave barve.

¹² s tališčem med 32°—35° C in . . .

¹³ Po Sartoriju (1939.) prav: vrelišče pri 377° C. — Hlapni tlak pri 20° C znaša le 0,0002 mg Hg.

Pri koncentraciji 0'25 mg difenilcianarsina na 1 m³ zraka more človek brez maske vzdržati le 1 minuto.

Difenilaminklorarsin — HN(C₆H₄)₂AsCl

(Adamsit)

Pridobivanje. Difenilaminklorarsin se dobiva iz difenilamina in arsentriklorida.

Lastnosti. (Čisti) adamsit je trdna kristalna snov rumene barve.¹⁴ Vre pri temperaturi 410° C ob normalnem pritisku in istočasno razpada.¹⁵ V vodi je praktično netopljev, a tudi v organskih topilih se težko topi.

V koncentraciji 0'4 mg difenilaminklorarsina v 1 m³ zraka more človek vzdržati brez maske le 1 minuto.

5. Pravi strupi

Cianvodikova kislina — HCN

Pridobivanje. Cianvodikova kislina se pridobiva iz natrijevega ali kalijevega cianida in žveplene kisline.

Lastnosti. Cianvodikova kislina je brezbarvna tekočina, trpkega in pekočega okusa z značilnim vonjem po grenkih mandeljnih. Vre pri 26° C.¹⁶ Z vodo se meša, pri tem pa počasi razpada. Kovin ne najeda. Ker se hlapi cianvodikove kisline hitro razprostrejo v ozračje, so izstrelke polnili z zmesjo:

50 %	cianvodikove kisline,
30 %	arzentriklorida,
15 %	cintetraklorida in
5 %	kloroforma.

To zmes so imenovali vincennit.

Če znaša koncentracija cianvodikove kisline 0'25 mg v 1 litru zraka,¹⁷ nastopi pri človeku smrt v 6—8 minutah.

Ogljikov monoksid — CO

Ogljikov monoksid se v svetovni vojni sicer ni posebej uporabljal kot bojni strup, vendar pa more povzročiti zastrupljenje, ker se — kakor že omenjeno¹⁸ — tvori pri nepopolnem zgorevanju smodnika in eksplozivov. Pri zgorevanju teh se poleg drugih plinov tvori ogljikovega monoksida:

pri navadnem smodniku	3—9 %,
pri smodniku B	33 %,
pri dinamitu	34 %,
pri nitrocelulozi	46 %.

¹⁴ S tališčem med 193° do 195° C.

¹⁵ Hlapni tlak je zelo majhen in znaša pri 20° C le 2×10^{-13} mm, pri 150° C pa 0'003 mm. Tehnični produkt je kristalinična talina temnozeleno barve.

¹⁶ Hlapni tlak je zelo velik: pri 18° C 567 mm, pri 25'6° pa 757.

¹⁷ Oziroma: 250 mg na 1 m³ zraka.

¹⁸ Pravilnik I. del A. čl. 3., točka c, opomba.

Odstotek ogljikovega monoksida v zraku, ki hitro povzroči zastrupljenje, je 2—3%.¹⁹

B. Organizacija službe za ugotavljanje bojnih strupov

Namen te službe je:

1. ugotavljati prisotnost bojnih strupov kar najhitreje, t. j. že pri njih samem pojavu, da bi se tako mogli pravočasno zaščititi ljudje, živina in živež itd. pred njihovim učinkom;

2. ugotavljati vrsto po sovražniku uporabljenega bojnega strupa, da bi se moglo ukreniti, česar je treba, da se strup uniči (nevtralizira);

3. ugotavljati čas, ko preneha nevarnost učinkovanja bojnega strupa, t. j. kdaj je zrak čist, oziroma kdaj smejo ljudje odložiti zaščitna sredstva, sneti maske in sleči zaščitne obleke, oditi iz zaklonišča in se povrniti k normalnemu življenju.

Oddelki za ugotavljanje bojnih strupov

Ugotavljanje bojnih strupov je poverjeno posebno organiziranemu oddelku, ki je sestavljen iz oseb, ki so že v mirnem času s tem zaposlene ali pa so za to posebej izvežbane.

Osebe takega oddelka mora biti popolnoma zdravo, z dobro razvitim vohom, vidom in sluhom; oseb bodi po številu 6—14 na enem kraju ali eni postaji. Postaja se deli na patrulje. Vodja v sestavu patrulje mora biti kemik. Ostalo osebje mora biti izmed kemikov-mojstrov, tehnologov, laborantov ali izvežbanih oseb.

Sedež oddelka za ugotavljanje bojnih strupov je v rajonski postaji; njegovo območje se krije z območjem rajonske postaje za prvo pomoč. Večja mesta imajo več takih oddelkov, pač po številu rajonov.

Osebe takega oddelka mora biti opremljeno s sredstvi osebne zaščite pred bojnimi strupi — z masko in kompletno zaščitno obleko — in s potrebnimi sredstvi in materialom za določevanje bojnih strupov na kraju samem. Razen tega mora vsak oddelek imeti vsaj po 1 izolacijski aparat.

Obstoječi laboratoriji se uporabljajo za določevanje tistih bojnih strupov, ki se na kraju samem ne morejo dokazati; opremljeni so z vsemi sredstvi za določevanje bojnih strupov.

Dolžnosti oddelka za ugotavljanje bojnih strupov

Oddelek ima nalogo, da med sovražnim napadom križari po ulicah²⁰ in

1. ugotovi, ali je sovražnik odvrigel bojne strupe;

2. ugotovi, kateri bojni strup je sovražnik odvrigel, in da

3. takoj obvesti postajo za naznanjanje nevarnosti, ki s posebnim znakom takoj obvesti prebivalstvo, da je sovražnik metal bojne strupe. Razen tega obvesti oddelek za ugotavljanje bojnih strupov takoj tudi oddelek za uničevanje bojnih strupov.

Ta služba se organizira tudi pri samostojnih in privatnih podjetjih, kjer je to potrebno.

¹⁹ Ogljikov monoksid je plin brez barve, brez vonja in brez okusa. Učinkuje kot krvni strup in je posebno nevaren v zaprtih prostorih.

²⁰ Verjetneje in umestneje: takoj po napadu.

Material in sredstva za ugotavljanje bojnih strupov

(Glej priloge: Pregled I, III in IV)

Načini ugotavljanja bojnih strupov

Za ugotavljanje bojnih strupov v zraku, na zemlji, travi, živilih in raznem materialu itd. je upoštevano:

- a) fiziološko določevanje,
- b) kemijsko določevanje in
- c) fiziko-kemijsko določevanje.

a) Fiziološko določevanje bojnih strupov

Za ta način ugotavljanja bojnih strupov nam služijo naši čuti: voh, vid in sluh, pa tudi male ptice in druge drobne živali (miši).

Določevanje bojnih strupov po vohu

Ker imajo nekateri bojni strupi svoj specifični vonj (fosgen diši po plesnivem senu, gnilem listju, zelenih jabolkih, cianvodikova kislina po grenkih mandeljnih; tehnični produkt iperita diši neprijetno po gorčici, česnu in čebuli; lewisit po geranijah, klorpikrin po hrenu), se more njihova prisotnost v zraku ugotoviti po vohu tudi, če so v majhnih količinah. Tako na primer se čuti vonj iperita tudi pri razredčitvi 1 : 10.000.000.

Toda čeprav more strokovnjak ali izvežbana oseba razlikovati vonj zgoraj navedenih bojnih strupov, se vendar ni treba zanašati samo na ta način ugotavljanja, in sicer iz tehle razlogov:

1. So namreč tudi taki bojni strupi, ki so brez vonja, n. pr. ogljikov monoksid.
2. Osebe, ki na ta način ugotavljajo bojne strupe, se morejo njihoveму vonju privaditi in so pri večjih koncentracijah izpostavljene nevarnemu zastrupljenju.
3. Vonji bojnih strupov se dajo z gotovimi kemičnimi sredstvi tudi prikriti.

Določevanje bojnih strupov po vidu se uporablja:

1. če je bojni strup oziroma njegova para (hlapi) obarvan (klor je rumenozelene barve, hlapi lewisita so modrikaste barve);
2. pri določevanju solzivcev, ki povzročajo solzenje že v zelo majhnih količinah.

Tudi ugotavljanje bojnih strupov s tem načinom ni popolnoma zanesljivo, ker se dajo hlapi kakega bojnega strupa prikriti (maskirati) z drugim kemičnim sredstvom, nekateri solzivci pa začno učinkovati šele dokaj pozno.

Določevanje bojnih strupov po sluhu

Izvežbane osebe z dobrim sluhom morejo razlikovati eksplozije izstrelkov, napolnjenih z lahko hlapnimi bojnimi strupi, v katere se da le malo razstreliva in eksplozija ni tako močna kot pri izstrelkih, napolnjenih s samim razstrelivom, in eksplozije izstrelkov, napolnjenih s težko izparljivimi bojnimi strupi (kjer je ravno tako potrebna večja količina razstreliva).

Kakor je razvidno iz gorenjega, je tudi možnost takega načina ugotavljanja bojnih strupov zelo omejena in z njim ni moči popolnoma računati.

Določevanje bojnih strupov z malimi pticami in drobnimi živalmi

je prav tako omejene vrednosti kakor ugotavljanje bojnih strupov z našimi čutili, ker se tudi na ta način dobivajo le nejasni rezultati; odpornost malih ptic in drobnih živali proti strupu je namreč zelo različna, tako po posameznih vrstah kakor tudi med posameznimi bitji iste vrste.

b) Kemijsko določevanje bojnih strupov

Pri tej vrsti ugotavljanja se bojni strup s kemijskimi postopki spreminja v druge snovi, katere je po njihovih fizikalnih in kemijskih lastnostih lažje dokazati, s tem pa je dokazan tudi bojni strup sam.

Četudi je zelo veliko metod za določevanje bojnih strupov, je to dokazovanje precej težavno, ker za nekatere bojne strupe še ni specifičnih reakcij, če pa so, so manj občutljive od nespecifičnih in je zato za določevanje potrebna večja koncentracija bojnega strupa ali pa je treba več časa za določevanje. Končno se nekateri bojni strupi (arsini) ne morejo definirati na kraju samem, temveč jih je treba prenesti v laboratorij, kjer jih določi strokovno osebje.

Aparati za določevanje bojnih strupov in za odvzem preskusov zastrupljenega zraka

Vsi aparati za določevanje bojnih strupov temeljijo na istem načelu, t. j. zbrati je treba potrebno (zadostno) množino bojnega strupa, bodisi da se zastrupljeni zrak spelje skozi reagent, s katerim se strup tudi takoj dokaže, ali pa se pusti, da kaka aktivna trdna snov bojni strup najprej vsrka in se šele nato strup dokaže z reagentom.

Posoda za določevanje bojnih strupov z reagentom

Taka posoda (sl. 2)* sestoji iz steklenice s prostornino 50 cm³ (s širokim grlom), ki se zapira s plutovinastim, dvakrat prevrtanim zamaškom. Skozi eno odprtino zamaška je vtaknjena ozka (ukrivljena) steklena cev, ki sega do dna steklenice. Na zunanjem koncu cevi je gumijasta (sesalna) žoga ali majhna kovinska sesalka, s katero se črpa zastrupljeni zrak v steklenico. Skozi drugo odprtino zamaška pa je vtaknjena steklena cev, ki sega v steklenico le 1 do 2 cm in služi za izstop zraka iz posode.

Če se hoče dokazati bojni strup (n. pr. fosgen) z uporabo take posode, se vlije v steklenico 2 do 5 cm³ reagenta in se prične s stiskanjem gumijaste žoge vsesavati zunanji zastrupljeni zrak v reagent; pri tem ostaja strup v reagentu, zrak (brez strupa) pa izstopa skozi krajšo cev na prosto.

Ko se s črpanjem doseže zadostna koncentracija strupa, se reagent obarva in je tako dokazana prisotnost bojnega strupa v zaprtem zraku.

* Klišejev za slike ni bilo mogoče dobiti.

Posoda za določevanje bojnih strupov z reaktivnimi papirčki

Ta posoda (sl. 3) se razlikuje od prednje v tem, da je na spodnji ploSKI zamaška, ki sega v posodo, pritrjenih ena ali več steklenih ali kovinskih kljukic, na katere se obesi trak ($1 \times 2-3$ cm) filtrirnega papirja, prepojenega z reagentom za določevanje bojnega strupa. Razen tega se v stekleno cev, ki sega do dna steklenice, namesti kemična snov (n. pr. za plin H_2S nevtralni svinčev acetat), ki naj zadrži pline, ki bi motili reakcijo.

Če se hoče dokazati bojni strup, n. pr. ogljikov monoksid, se obesi na stekleno kljukico reaktivni papirček in se prične z gumijasto žogo vsesavati zunanji zastrupljeni zrak v steklenico. Ko je v posodi dosežena zadostna koncentracija strupa, se reaktivni papirček obarva ali prebarva.

Aparat Grignard-Rivat

Ta aparat (sl. 4) se uporablja za določevanje iperita na zemlji, travi itd. In sestoji iz malega steklenega ali kovinskega lija, spojenega po gumijasti cevi s posodo, v kateri je reagent za dokazovanje iperita. Z druge strani je ta posoda, v kateri je reagent, po gumijasti cevi spojena s sesalko za nogometne žoge ali bicikle s preurejenim ventilom. S to sesalko se zastrupljeni zrak vsesava iz lija v posodo, tako da gre skozi reagent, kjer se iperitni hlapi (pare) zadrže, ker tvorijo z reagentom novo spojino.

Aparat Draeger-Schröter

Ta aparat (sl. 5) se uporablja za določevanje iperita na tleh, v zraku in na različnih predmetih in je sestavljen:

1. iz kovinske črpalke za vsesavanje zastrupljenega zraka;
2. iz steklene cevke, v kateri je aktivna snov (silikogel) za koncentriranje hlapov (par) iperita; in
3. iz majhnega lija iz lepenke.

Če se hoče dokazati iperit, se cevka s siliko-gelom vtakne v odprtino črpalke, na cevko pa natakne lij iz lepenke, s katerim se zastrupljeni prostor prekrije.²¹ S črpanjem se vsesava zrak, ki vsebuje iperitne hlapce; ti se zadrže v plasti siliko-gela, čisti zrak pa odhaja skozi črpalko na prosto. Nato se vzame cevka s siliko-gelom iz črpalke in se z dodajanjem reagenta dokaže iperit.

Posoda za odvzem arsinovega preskusa iz zraka

Ta posoda (sl. 6) sestoji iz steklene cevi premera 7 mm in dolžine 6 cm, ki je na enem kraju (konično) zožena. V zoženi del cevi se najprej vtakne zamašek iz vate v dolžini 1 cm, cev se (v dolžini 4 cm) napolni z brezvodnim natrijevim sulfatom (t. j. v prahu) in zamaši z zamaškom iz vate v dolžini 1 cm.

Tako napolnjena cev se spoji s kovinsko sesalko za nogometne žoge.

Kadar se hoče odvzeti arsinov preskusek iz zraka, se zastrupljeni zrak s črpalko vsesava skozi cev, pri čemer brezvodni natrijev sulfat delce arsina zadrži, zrak pa izstopi skozi črpalko na prosto. Nato se cev sname s črpalke, zamaši na obeh koncih in prenese v preiskovalni laboratorij.

²¹ Ali pa se v lij namesti predmet, ki je domnevno okužen z iperitom.

Posoda za odvzem preskuskov bojnih strupov iz zraka

Ta posoda (sl. 7) more biti različne velikosti (5 do 10 litrov), in sicer iz kovine ali iz stekla. Na zgornjem in spodnjem delu posode je po ena odprtina z zaklopko.

V trenutku, ko se hoče odvzeti preskusek zastrupljenega zraka, se posoda napolni z vodo in se najprej odpre zgornja, nato pa še spodnja zaklopka; na ta način izteka voda iz posode, ki jo istočasno polni zastrupljeni zrak. Ko izteče vsa voda, se obe zaklopki zapreta, posoda pa se prenese v laboratorij, kjer se zastrupljeni zrak preišče.

Na ta način se more s to posodo odvzeti in preiskati zrak, zastrupljen z arsini ali drugimi ne znanimi bojnimi strupi.

Razen tega se dá ta posoda uporabljati tudi kot neke vrste črpalka za vsesavanje zastrupljenega zraka pri določevanju bojnega strupa z uporabo posode po sl. 1 in sl. 2.²²

Reagenti in delo pri ugotavljanju bojnih strupov na kemijski način

Za določevanje bojnih strupov z omenjenimi posodami in aparati uporabljamo reagente, t. j. raztopine, prirejene z eno, dvema ali več kemijskimi substancami.

S posameznimi reagenti pa je mogoče pripraviti tudi papirčke za določevanje bojnih strupov, pri čemer je potrebna (namesto 2—5 cm³ tekočega reagenta) mnogo manjša količina reagentov, pa tudi za določevanje bojnega strupa znatno manj časa.

Reaktivni papirčki se pripravljajo takole:

Filtrirni papir se po dolžini pole razreže v ca. 10 cm široke kose, ki se prepojijo s tekočim reagentom, ki je v širši posodi (steklena ali porcelanska laboratorijska kadička). Ko se ti kosi posušijo, se razrežejo na manjše dele (1 × 2 do 3 cm) in se do uporabe hranijo v dobro zaprtih steklenicah.

Določevanje klora

Specifična reakcija Villiers-Fayolle

Reagent za to reakcijo se pripravi takole:

Vzame se:

100 cm³ nasičene vodne raztopine anilina,

20 cm³ nasičene vodne raztopine ortotoluidina in

30 cm³ očetne kisline (ledeni očet). Vse to se zmeša.

Od tako pripravljene raztopine se vlijeta 2 cm³ v posodo (sl. 1)²³ za določevanje bojnih strupov, nakar je treba dalje ravnati kakor je že bilo razloženo.

S tem reagentom daje klor modrovijoličasto barvo.²⁴

²² Očitno sta mišljeni sliki 2 in 3!

²³ Pravilno: sl. 2.

²⁴ Modra barva prehaja postopoma v vijoličasto. — Reakcija je manj občutljiva ko škrobnojodova reakcija, ki pa ni specifična.

(Dalje sledi)

»GASILEC« izhaja vsakega 1. v mesecu in stane za člane letno 20 din, za čete in župe 25 din, za občine in druga oblastva ter zasebnike pa 30 din. Naročnina za inozemstvo 40 din. Posamezna številka stane 2.50 din. — List izdaja Gasilska zajednica za dravsko banovino v Ljubljani, zanjo odgovarja Franc Kramberger, mestni uradnik v Mariboru. — Urednik Franc Kramberger, mestni uradnik v Mariboru. — Tisk Tiskarne sv. Cirila v Mariboru, predstavnik Albin Hrovatin.